

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1878. Andra Kammaren. N:o 28.

Torsdagen den 28 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades det i Kammarens sammanträde den 20 i denna månad förda protokoll.

Sedan jemväl protokollet för den 21 Mars blifvit till justering uppläst, anförde

Herr vice Talmannen Wijk: Herr Talman! Mine Herrar! Jag har begärt ordet vid justeringen af nu föredragna protokoll för den 21 i denna månad, för att berigtiga en af mig, vid öfverläggningen samma dag om 2 punkten i Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 6, lemnad felaktig uppgift, rörande bevillningen af jordbruksfastighet uti de trenne nordligaste länen. Med iakttagen rättelse härutinnan och bibehållande af öfriga sifferuppgifter utfaller den af mig, vid nämnda tillfälle, uppställda beräkning sålunda:

Norrbotten. Vesterbotten. Vesternorrland.

Areal af samtliga frälse-, skatte- och kronohemman, boställen och skattlagde krononybyggen	tld	4,322,470.	4,542,072.	4,668,891.
1875 års bevillning härå	kr.	5,511: —	7,791: —	14,356: —
Arealen af privilegierade stockfångstskogarne	tld	138,218.	41,142.	68,761.
Proportionel bevillning	kr.	176: —	71: —	211: —

eller sammanlagt för alla tre länen en fastighetsbevillning för dessa stockfångstskogar af 458 kronor.

Skulle åter den areal, som skogskomitén ansett eventuelt nödig för att möta hela den privilegierade stockfångsten, eller 450,934 tunnland, komma till indelning innan den af Riksdagen uti 1875 års skrifvelse begärda reglering af privilegierna hunnit genomföras, skulle efter samma beräkning att de tre länen hemmansareal utgöra

	tunnland	13,533,433.
hvarför erlades i fastighetsbevillning 1875	kronor	27,658: —

dessa stockfångstskogar, af eventuelt	tunnland	450,934.
komma att erlægga högst	kronor	922: —
fördeladt på 44 sågverk.		

Derefter godkändes det upplästa protokollet.

§ 2.

Föredrogs Herr *P. Staaffs* på bordet hvilande motion, N:o 159, deruti föreslagits:

att Riksdagen måtte, derest en af Herr *C. Hammarhjelm* inom Första Kammaren väckt motion, N:o 30, blefve till större eller mindre del bifallen, samtidigt besluta, "att ett anslag af tjugu millioner kronor måtte ställas till Kongl. Maj:ts förfogande, för att understödja anläggningen af sådana bibanor, som inom Stora Kopparbergs, Gefleborgs, Vester-Norrlands, Vesterbottens, Norrbottens och Jemtlands län kunna komma i fråga att af enskilda anläggas, för att underlätta samfärdseln mellan det inre landet och kusten eller för att med stambanan, der sådan finnes, förena aflägsnare, odlade bergsbruksidkande eller industrielt utvecklade trakter";

Men att, om Herr *A. Hedins* inom Andra Kammaren afgifna motion, N:o 62, skulle till större eller mindre del bifallas, Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t samtidigt anhålla:

"a) att åt den komité, som i sådant fall kan varda förordnad, uppdrages att efter anställd undersökning utlåta sig derom, hvilka åtgärder böra, derest inlösningsåtgärden skulle tillstyrkas, vidtagas, för att åt Norrland eller ofvan uppräknade provinser förvara rättigheten och möjligheten att erhålla statsunderstöd i en eller annan form för af befolkningen nödige ansedda bibanor, utan att vid bestämmandet af riktningarne underkastas något tvång; och

b) att komiténs betänkande så i ena som andra hänseendet måtte vid nästa riksdag tillhandahållas Riksdagen, jemte det att Kongl. Maj:t i sådant fall behagade aflemna det förslag i ämnet, hvartill skäl kan förefinnas."

Herr *Staaff* yttrade: Det har hos mig uppkommit tvifvelsmål derom, huruvida första delen af ifrågavarande motion egentligen är väckt inom den tid, som är i grundlagen föreskrifven, emedan det kan sägas, att den deri gjorda framställning kunnat, om också i annan form, blifva väckt äfven om icke Herr *Hammarhjelm* afgifvit sin motion. I sådant fall ber jag att få återkalla nämnda första punkt, nemligen det alternativ, som är framställt för det fall Herr *Hammarhjelm*s motion afser, men hvad beträffar det i min motion framställda alternativ, som grundar sig på förutsättningen att Herr *Hedins* motion skulle bifallas, vill jag nämna, att min motion i denna del endast innehåller ett fullständigande af hans. Med hänsyn till den instruktion den af honom begärda komité skulle få sig anvisad, vidhåller jag min motion i den delen och anhåller, att den hänvisas till det Utskott, som fått sig

uppdraget att behandla hans motion, eller till Stats-Utskottet, men om detta icke skulle gå för sig, vill jag i sådant fall böja mig för det beslut Kammaren kan komma att fatta. Jag yrkar emellertid icke remiss af motionen till ett tillfälligt Utskott utan endast till Stats-Utskottet, men böjer mig i alla händelser för Kammarens beslut.

Vidare anfördes icke. På derom af Herr Talmannen gifven proposition, medgaf Kammaren, att första delen af Herr Staaffs motion, eller det alternativ motionären framställt för det fall att Herr Hammarhjelm's motion vunne bifall, finge ur motionen utgå; hvarefter Herr Talmannen, i anledning af Herr Staaffs yrkande, att den senare delen af hans motion måtte varda hänvisad till Stats-Utskottet, yttrade:

För mig är det otvifvelaktigt, att det förslag, som innefattas i senare delen af Herr Staaffs motion, är af beskaffenhet att böra af ständigt Utskott behandlas; och då såsom skäl, hvarför nämnda förslag blifvit väckt efter motionstidens slut, åberopats Herr Hedin's motion, N:o 62, får jag, enär berörda motion af Herr Hedin anmäldes redan den 25 nästlidne Januari och således före utgången af den i grundlagen bestämda tiden för afgifvande af sådana motioner, hvilka tillhöra ständigt Utskotts behandling, tillkännagifva att jag anser Herr Staaffs ifrågavarande förslag vara för sent väckt och finner mig, i följd af stadgandet i 55 § Riksdagsordningen, förhindrad att framställa proposition på remiss af samma förslag.

§ 3.

Föredrogs och bordlades för andra gången Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 9.

§ 4.

Efter föredragning af Stats-Utskottets memorial N:o 42, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande anslag till anläggning af jernväg från norra stambanan vid Karlberg till Lilla Värtan, blef den i samma memorial föreslagna voteringspropositionen af Kammaren godkänd.

§ 5.

Föredrogs Stats-Utskottets memorial N:o 43, angående en voteringsproposition i afseende å en riksstatens fjerde hufvudtitel tillhörande anslagsfråga; och instämde Kammaren i Första Kammarens beslut rörande den ifrågavarande voteringspropositionen.

§ 6.

Förekom till behandling Stats-Utskottets utlåtande N:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel.

Punkterna 1 och 2.

Biföllos.

Punkten 3.

*Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.*

I mom. a) hade Utskottet hemställt:

att, i enlighet med derom af Kongl. Maj:t gjord framställning, å ordinarie stat för Upsala universitet måtte uppföras till lön åt en ny ordinarie professor i teologiska fakulteten 6,000 kronor, hvaraf 1,500 kronor såsom tienstgöringspenningar.

Efter föredragning af denna hemställan anförde

Herr E. G. Boström: Stats-Utskottet yttrar i denna punkt af sitt betänkande att det funnit sig tillfredsstäldt af den utredning som här föreliggande fråga i den Kongl. propositionen erhållit, hvarföre Utskottet helt enkelt utan angifvande af ytterligare skäl tillstyrker bifall till framställningen. Jag är icke i samma lyckliga predikament som Utskottet, att hafva blifvit af förutnämnda utredning öfvertygad, och ber att härför få angifva några grunder.

Vid sistlidne års riksdag hade teologiska fakulteten hemställt, att fakultetens tre adjunkter måtte uppflyttas till extra ordinarie professorer med förhöjning af lönerna och dessutom två docentstipendier anvisas. Angående denna hemställan yttrade departementschefen vid ärendets föredragning hos Kongl. Maj:t, att "ehuru det med afseende på det starkt ökade lärjungeantalet inom denna fakultet skulle vara önskvärdt att, på sätt fakulteten begärt, för henne kunde anslås ytterligare ett stipendium, anser jag mig likväl med afseende på de medel, som för detta ändamål finnas att tillgå, vare sig inom det af Riksdagen för denna fakultets behof särskildt beviljade anslag eller bland andra disponibla tillgångar, för närvarande ej kunnat tillstyrka bifall till denna framställning." Jag borde förut hafva sagt, att departementschefen tillstyrkt bifall till fakultetens framställning i hvad den samma afsåg inrättande af ett docentstipendium. I år återkommer samma fakultet med begäran om anslag af 6,000 kronor för inrättande af en ny profession, 3,000 kronor till arvode för biträde vid praktiska öfningarne inom fakulteten, 1,000 kronor i extra anslag för samma ändamål samt slutligen 3,000 kronor till två nya docentstipendier. I år yttrar Kongl. Maj:t genom samma föredragande "att en förstärkning af lärarekrafterna inom den teologiska fakulteten i Upsala redan länge och såsom mig synes på gällande skäl blifvit begärd". För min del kan jag icke finna annat än att dessa båda yttranden af Kongl. Maj:t i år och i fjor stå i en ganska skarp motsats till hvarandra. Åtminstone har jag icke kunnat finna, att något större anslag för denna fakultet finnes att tillgå, och jag finner så mycket mindre skäl att nu bevilja ett nytt anslag, som Kongl. Maj:t i år vid många tillfällen framhållit, att endast med yttersta varsamhet nya an-

slag borde beviljas, en åsigt, som äfven af Stats-Utskottet i de allra flesta fall annars iakttagits.

Men det är icke nog med att jag anser, det Kongl. Maj:t saknar tillfredsställande motivering för denna anslagsbegäran; äfven mot den af teologiska fakulteten till stöd för dess underdåniga framställning i ämnet till Kongl. Maj:t afgifna, och till hvilken Kongl. Maj:t i sin proposition hänvisar, synas mig erinringar kunna göras. Fakulteten erinrar först derom, att antalet af dem, som vid Upsala universitet idka teologiska studier, på senare tider betydligt tilltagit, att det stigit från 100, hvartill det år 1866 uppgick, till 365 under vårterminen 1877. För min del tror jag dock icke, att dessa båda år äro för en jämförelse härutinnan lyckligt funna. Hade man velat bevisa, att behovet af ökade lärarekrafter inom denna fakultet är större i år än i fjor, hade man väl bort visa, att lärjungeantalet i år är större än i fjor, hvilket likväl icke är förhållandet; och då Kongl. Maj:t i fjor ansåg, att undervisningen för det nuvarande lärjungeantalet kunde skötas med de lärarekrafter, som då begärdes, synes mig detta skäl numera icke hafva gällande kraft; så mycket mindre som det icke förhåller sig så, som fakulteten uppgifvit, eller att lärarekrafterna icke hafva ökat, ty de hafva ökats med 2 stipendiater, hvarförutom anspråken på adjunkterna kunna ställas högre, sedan de fått högre löner. Dessutom torde beaktas, att en föreläsare föreläser lika lätt för 50 lärjungar som för en. Visserligen kan jag icke neka, att det tager mera tid att examinera ett större antal än ett mindre, men behovet derutinnan förefans lika stort i fjor som i år.

Kongl. Maj:t har icke angifvit, för hvilket ämne den nya professuren skulle inrättas; men om man får göra någon slutledning af innehållet i fakultetens framställning, skulle man deraf kunna draga den slutsatsen, att denna nya professur är afsedd för teologiska prenotationer och encyklopedi. Jag vill då erinra, att det redan finnes en extra ordinarie professor i detta ämne. Det kan väl icke vara meningen att hafva två professorer i samma ämne, och om så ej är, skulle hela saken reduceras till en löneförhöjning åt den nuvarande e. o. professorn.

Jag kan icke heller underlåta att anmärka, att fakultetens förslag är beslutadt af två ledamöter, och att den tredje mot beslutet reserverat sig på ett sätt, som för mig vill synas synnerligen bindande. Teologiska prenotationer afse, såsom man kan finna af fakultetens yttrande, att såsom inledningsvetenskap till teologien utveckla den kristna religionens egendomliga väsen och dess åtskilnad från alla andra religionsformer, eller den s. k. apologetiken, samt att utreda teologiens betydelse såsom vetenskap och dess förhållande till andra grenar af menskligt vetande, eller den s. k. encyklopedien. Nu är emellertid temligen gifvet, att alla teologiska läroämnen beröra andra grenar af menskligt vetande, att encyklopedien sålunda i sjelfva verket ingår i alla teologiska professioner. Detta har också blifvit af förenämnde reservant så lyckligt och väl framhållet, att jag anhåller att få för Kammararens ledamöter uppläsa den del af reservationen, som handlar om detta. Han yttrar nemligen:

*Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)*

Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)

“Den afsedde professorn i ämnet skulle således med andra ord, om jag förstår det rätt, dels vara en representant för den spekulativa religionsläran eller religionsfilosofien, dels en målsman för kristendomen, som hade att *ex officio* uppträda till dess försvar emot anfallen ifrån dess motståndare. Men hvad det förra angår, så är icke att förgäta, att det redan finnes två ordinarie professorer vid universitetet i religionsfilosofien så väl som filosofien öfver hufvud, hvilka väl icke därför, att de tillhöra annan fakultet måste anses dömda till att intaga en för kristendomen främmande ståndpunkt; äfvensom att ingenting berättigar att förutsätta, att den ordinarie professoren i den systematiska teologien öfver hufvud, som har att framställa den kristna religionsläran i hela sitt sammanhang med sina naturliga förutsättningar och motsatser på lifvets och tankens område, skall vara i saknad af den tankebildning, som fordras för att göra honom till en representant för denna teologiska spekulation m. m. Och hvad det senare vidkommer, så är den tanken, att den afsedde professoren i prenotationerna skulle göra tjänst såsom ett slags apologet å det allmännas vägnar -- kanske på det att de öfriga professorerna måtte få vara obesvärade dermed — i fall det är meningen, så öfverdrifven, att den faller under sin egen tyngd, i det att ingen punkt på kristendomens och teologiens område gifves, som icke varit och är föremål för motsägelse, och en sådan uppgift *ex officio* således skulle innebära, att han borde vara professorsmessig, således väl äfven aflägga professorsprof, i *alla* teologiens grenar, och icke minst i den Heliga skrifs tolkning, som framför allt varit föremål för denna motsägelse i sin mest lärda skepnad. Ur ingendera synpunkten behöfves således inrättande af en sådan professorstjänst som den nu föreslagna, hvilken, långt ifrån att medföra en lättnad i arbetet inom fakulteten, tvärt om genom den fixerade ämnessplittringen inom ett af dess hufvudfack skulle försvåra dess ordnande på ett i detta afseende önskvärdt sätt, på samma gång som det ganska visst skulle leda till att ännu ytterligare öka examensläsningens börda, under hvilken den studerande ungdomen suckar på ett sätt, som icke torde kunna undgå att till slut bana sig väg äfven till landets högsta myndighet.“

Det synes mig häraf vara klart visadt att den nu ifrågasatta nya professionen icke är af behövet påkallad. Jag vill icke neka att, såsom teologiska fakulteten äfven framhållit, professionen i exegetik behöfde delas i tvenne, den ena i gamla, och den andra i nya testamentets exegetik, eller att för kyrkohistorien behöfves två lärare. Men då praxis icke är att från enskildt håll framställa dylika förslag, så vill icke heller jag göra något yrkande i denna riktning.

Det tredje skäl fakulteten uppställer för sin begäran är att fakultetens professorer för närvarande äro så upptagna af examine-rande att de icke hafva någon tid öfrigt att följa med vetenskapens utveckling i de särskilda teologiska ämnena. Härvid kan till en början ifrågasättas om teologien bör kallas en vetenskap. Hvarje vetenskap bör nemligen vara förutsättningslös, men teologien har både sin utgångs- och slutpunkt gifven, och hela dess verksamhet inskränker sig

till att inom dessa bestämda gränсор systematisera sitt, som det vill synas, en gång för alla gifna innehåll. Men äfven om jag icke fäster mig härvid, återstår dock att teologiska fakulteten i Upsala icke visat sig vara synnerligt benägen för framåtskridandet i vetenskapligt afseende. Jag häntyder härmed på det kända förhållande, hurusom, då en professor i teologiska fakulteten derstädes en gång tillät sig göra en anmärkning som en annan af hans kamrater i fakulteten icke ansåg vara fullt ortodox, denne senare invände: vill ni komma med anmärkningar som icke äro ortodoxa, så är det så godt att först som sist lemna er tjänst vid universitetet. Häraf framgår att något framåtskridande i vetenskapligt hänseende icke synes vara att förvänta från denna fakultet.

Jag skall icke längre uppehålla tiden utan anhåller endast att få yrka afslag å Utskottets förslag.

Herr Talmannen aflägsnade sig nu, och Herr vice Talmannen öfvertog ledningen af förhandlingarne samt lemnade ordet till

Herr Fosser, som yttrade: Ehuru jag är till en del förekommen af den siste ärade talaren, ber jag dock få yttra några ord. Såsom denne talare säger, finnes hvarken i Kongl. Maj:ts proposition eller Stats-Utskottets förslag i sjelfva klämman uttryckt i hvilka ämnen den nye professorn i teologi skulle anställas. Utskottet hänvisar till Kongl. Maj:ts utredning i detta hänseende; går man nu till denna utredning så finner man att meningen är att inrätta en ny profession i teologiska prenotationer och encyklopedi. För min del har jag funnit fullgiltiga skäl ådagalägga att en tillökning af lärarekrafter behöfves vid teologiska fakulteten i Upsala, enär lärjungeantalet inom denna fakultet under senare åren så väsentligt stigit att det numera uppgår till 365, medan detsamma för icke längre sedan än 12 år belöpte sig till endast 100. Ser man på medelantalet af lärjungar som inom de särskilda fakulteterna belöper sig på hvarje ordinarie lärare, så finner man att, under det denna siffra inom den juridiska fakulteten är 21, inom den medicinska 17 och inom den filosofiska 23, så stiger deremot antalet af de lärjungar som i medeltal undervisas af hvarje ordinarie lärare inom den teologiska fakulteten ända till 52. Om härtill lägges att kurserna i den teologiska fakulteten äro kortare än i de öfriga och till följd deraf omsättningen af lärjungar större, att examensåliggandena äro tätare och läroämnenä nästan lika många som inom andra fakulteter, så kan man säga att dermed är tydligt ådagalagdt behofvet af en tillökning i lärarekrafter i denna fakultet. Det är ock uppenbart att på lärarekrafternas tillräcklighet och beskaffenhet i väsentlig grad beror om de kunskaper, som bibringas de unge män som skola egna sig åt kyrkan, i större eller mindre mån motsvara de kraf som vår tid kanske mer än någon annan ställer på kyrkans tjenare. Skall prestbildningen i vårt land höjas och hålla jemna steg med bildningen på öfriga områden, så finnes intet annat verksamt sätt för att nå detta mål än att förse våra teologiska fakulteter med tillräckliga lärarekrafter. Men om jag således delar Ut-

*Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)*

Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)

skottets och Kongl. Maj:ts uppfattning i denna del, så anser jag dock icke deraf nödvändigt böra följa hvarken att en ordinarie profession i denna fakultet behöfver inrättas eller att, derest så vore fallet, denna borde blifva i prenotationer och encyklopedi. Mig synes att nyssnämnda läroämnes beskaffenhet icke är sådan och att deri icke innefattas en ämnesgrupp som lämpar sig att utgöra föremål för en ordinarie professur. Fastmer har det förefallit mig att de ämnen, hvilka den nu föreslagna ordinarie professuren skulle behandla, höra till dem som ingå i redan inrättade professurer i denna fakultet, synnerligast den systematiskt teologiska. Extra ordinarie professorn för denna lärostol bör hafva till åliggande att föredraga de teologiska prenotationerna; ty såväl det apologetiska momentet häruti, som har att behandla den kristna religionens egendomligheter och dess förhållande till öfriga religionsformer, som det encyklopedistiska momentet, som har att utveckla teologiens betydelse som vetenskap och dess förhållande till andra arter af menskligt vetande, erfordra, för att med framgång kunna behandlas, den filosofiska bildning och dialektiska förmåga, som ovilkorligen fordras hos en ordinarie professor i systematisk teologi, hvarför prenotationer äro ett ämne, särdeles lämpligt för den extra ordinarie professor, som med tiden skall öfvertaga ordinarie sysslan i dogmatiken. Vid utlandets och isynnerhet Tysklands rikare och bättre utrustade universitet lära icke många om ens något exempel finnas derpå att en ordinarie lärostol är inrättad i det nu ifrågavarande ämnet; hvaraf man borde kunna draga den slutsats att en sådan ännu mindre är erforderlig vid våra universitet, med sina mindre tillgångar och i allmänhet inskränkta förhållanden. Jag är äfven lycklig nog att till stöd för denna min mening kunna återropa Kongl. Maj:ts egen uppfattning, sådan den var för kort tid sedan. Genom sitt bref den 1 Juni 1877 till Upsala Kanslersembete har nemligen Kongl. Maj:t befalt, att vid inrättandet af de extra ordinarie professurer, som voro afsedda att ersätta de gamla adjunkturerna inom teologiska fakulteten, det skulle åligga en af innehafvarne, nemligen den som efterträdde adjunkten i systematisk teologi, att föreläsa i teologiska prenotationer. Genom detta Kongl. bref är således redan upprättad en professur i de teologiska prenotationerna och encyklopedien. Icke dess mindre är nu af Kongl. Maj:t föreslagen en ordinarie professur i samma ämne, och då jag har att välja mellan Kongl. Maj:ts uppfattning år 1877 och den af år 1878, så föredragur jag den förra, i följd hvaraf jag anser att en ordinarie professur i det föreslagna ämnet icke erfordras.

På det kyrkohistoriska området åter finnes icke någon extra ordinarie profession, och det är således icke någon person fästad vid universitetet, som utan att i mer än önskvärd mån rubba studieplanen är lämplig att bekläda en sådan profession, då den ordinarie professorn lemnar sin plats. Detta anser jag vara ett väsentligt fel i organisationen af denna fakultet. Och ser man på kyrkohistoriens betydelse såsom grundval i viss mån för den teologiska bildningen samt dess omfattning och vidd, om de ämnen komma hit som med rätta böra hit hänföras, nemligen dogmhistoria, symbolik och patri-

stik, så synes mig verkligen en förstärkning af lärarekrafter i detta ämne vara behöflig.

Derföre förefaller det mig som om det ändamål Kongl. Maj:t afsett med sin proposition bäst och fullständigast vinnes om Riksdagen till lön åt en extra ordinarie professor i kyrkohistoria anslår 4,000 kronor, hvaraf 1,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar. Häri-genom vinnes såsom sagdt å ena sidan just hvad som åsyftas med den Kongl. propositionen, nemligen att en professor till blir anställd vid universitetet, samt undvikes, å den andra, den olägenhet som möjligen kan sägas åtfölja Stats-Utskottets förslag. Jag menar den olägenhet som ligger deri, att enligt min tanke förr eller senare målsmännen för den teologiska vetenskapen ovilkorligen måste påyrka att få en extra ordinarie professor i den kyrkohistoriska och kanske äfven i den nu föreslagna professionen. Det är af sådan anledning som jag tror att en ökad utgift för den teologiska undervisningen vid universitetet måste blifva följderna om Stats-Utskottets nu före-varande förslag antages.

På grund häraf anhåller jag hos Herr vice Talmannen om propo-sition derå, att mom. a) i den föredragna punkten måtte erhålla följande lydelse:

a) till lön åt en extra ordinarie professor i kyrkohistoria vid teologiska fakulteten 4,000 kronor, hvaraf som tjänstgöringspenningar 1,000 kronor.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att förslaget till aflöning är i full öfverensstämmelse med hvad Kongl. Maj:t i nyss åberopade bref till kanslersembetet förordnat för de tvenne extra ordinarie professorer i exegetik och pastoralteologi vid Upsala uni-versitet.

Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet Herr Statsrådet Carl-son: Då af föregående talare yrkats dels afslag å Stats-Utskottets med Kongl. Maj:ts proposition öfverensstämmande hemställan och dels för-ändring deri, så anhåller jag att med några ord få ytterligare utveckla de skäl som redan blifvit i statsrådsprotokollet anförda för inrättande af ifrågavarande lärostol.

Den förste talaren har funnit en motsägelse mellan hvad Kongl. Maj:t i en fråga af enahanda art hemställt till sistlidne Riksdag och hvad som i år yttrats i statsrådsprotokollet. Jag tror likväl att den ärade talaren icke fästat uppmärksamheten dervid, att den fråga som förelåg vid sistlidne riksdag gälde ett helt annat föremål än nu. Då var problemet endast att ombilda adjunkturinrättningen derhän, att de förut varande adjunkterna erhöles dels en fullständigare tjänstgöring och dels bättre lönevillkor. I den Kongl. propositionen och jemväl från denna plats yttrades äfven, att Kongl. Maj:ts framställning icke innehöll och icke kunde innehålla en fullständig organisationsplan. Den var icke annat än hvad den utgaf sig för, nemligen en förändring i tjänst-göring och lönevillkor för den del af personalen som förut kallades adjunkter.

Den teologiska fakulteten underlät icke jemväl före sistlidne riks-

*Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)*

Om anslag till
aftöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)

dag att påminna derom att dess behof af ökade lärarekrafter icke skulle tillfredsställas ensamt genom berörda förändring. Om talaren haft godheten sträcka sina forskningar något längre tillbaka i tiden än till sistlidne riksdag, skulle han hafva funnit att det behof, som här blifvit inför Kammaren framlagdt, under en följd af år oupphörligt och med ständigt ökad styrka blifvit framhållet. Det händer ofta nog att anslag blifvit af vederbörande myndighet begärda två eller tre gånger, men detta anslag till universitetet i Upsala har blifvit begärdt icke mindre än 6 gånger. Denna anslagsfråga är således ingalunda ny.

Det är i sjelfva verket icke heller underligt att teologiska fakulteten i Upsala gång på gång framhåller detta behof, ty en undersökning af förhållandena skall gifva vid handen att fakulteten på snart 100 år icke fått någon tillökning i sin personal, under det att det vetenskapliga arbetet i hög grad utvidgats. Efter ett så långt stillestånd måste en stark tillökning af krafter inom den teologiska fakulteten vara behöflig, i synnerhet som antalet studenter varit i ständigt tillväxt. På tio år har antalet teologie studerande tredubblats; det är nu större än vid något annat protestantiskt universitet, under det intet bland dessa kan ställa fram en fakultet, som får nöja sig med ett så ringa antal ordinarie professorer som teologiska fakulteten i Upsala. Härtill kommer att arbetsfältet ständigt vidgas, derigenom att de teologiska vetenskaperna oupphörligt förgrena sig, i följd hvaraf för ett verkligt bearbetande af desamma fordras, det hvarje arbetare icke har ett alltför stort område af fältet sig tillmätt. Vid dessa förhållanden synes mig här föreligga ett ofafvisligt behof af lärarekrafternas förstärkning, äfvensom att denna förstärkning får komma den högre klassen af professorer till godo, d. v. s. bestå i tillsättande af ytterligare en ordinarie professor.

Man måste ock erinra sig, att den teologiska fakulteten i Upsala har en dubbel uppgift att fylla. Utom den teoretiska undervisningen har den äfven till bestämmelse att praktiskt utbilda de blifvande presterna. För detta praktiska värf tages i anspråk en af de nu varande ordinarie professorerna samt en af adjunkterna. Till följd häraf återstå för den teoretiska linien endast tre ordinarie professioner. Redan vid sistförflutna riksdag framhölls eftertryckligen, att hvar och en af dessa 3 ordinarie professioner inom den teoretiska linien vore så starkt belastad med läroämnen, att delning erfordrades. En sådan delning kunde dock ej försiggå i mer än två af dessa professioner, emedan en af de extra ordinarie professorerne toges i anspråk af den praktiska linien. Men om nu en ny ordinarie profession inom fakulteten inrättas, blir derigenom tillfälle beredt att dela äfven den tredje teoretiska professionen, hvarigenom de maktpåliggande vetenskapsgrenar, hvilka nu äro samlade flera på en profession, kunde hvar för sig få en egen representant.

Den aktade ledamot af teologiska fakulteten, hvilkens auktoritet af föregående talare blifvit åberopad, har, så vidt jag kan finna, ej bestridt behofvet för fakulteten af ökade lärarekrafter. Att bestrida detta behof skulle också hafva varit särdeles svårt, då det samma länge varit erkändt ej blott af fakulteten sjelf utan inom hela univer-

sitetet i öfrigt. Reservanten vänder sin kritik hufvudsakligen mot den omständigheten att det i synnerhet skulle vara prenotationerna och den teologiska encyklopedien, som vore i fråga, att här representeras. Det är samma uppfattning, som gifvit den siste talaren anledning att afgifva ett särskildt förslag. Jag vill härvid erinra att det i statsrådsprotokollet blott är anfördt hvad pluraliteten inom fakulteten har uttalat såsom sin åsigt i afseende på det ämne, som skulle blifva föremål för den nya professionen, men att i sjelfva propositionen ingenting derom förekommer och det af det hufvudsakliga och jag vågar tro giltiga skälet, att på senare tid det blifvit en allmän praxis, att Kongl. Maj:t, när fråga är om de så kallade högre fakulteterna, icke föreslår Riksdagen att bevilja anslag till profession i visst ämne inom en fakultet, utan endast till en profession inom fakulteten. Dessa fakultetsämnen äro nemligen med hvarandra nära beslägtade, och de kunna på olika sätt med hvarandra förenas. Vid följande ledigheter kan med afseende på för handen varande förhållanden denna förening på annat sätt ordnas. En sådan omflyttning har nyligen beslutats inom den juridiska fakulteten och som jag tror, till stort gagn, nemligen då nationalekonomien för första gången fick en särskild representant. På samma sätt gick man tillväga vid 1875 års riksdag, då Kongl. Maj:t begärde en profession både inom den teologiska och den juridiska fakulteten såväl i Upsala som i Lund utan att närmare bestämma läroämnena. Hufvudsaken är, att kretsen af lärare blir större. Att den nu i fråga varande lärarekretsen behöfver en tillökning, tror jag vara allmänt känt för dem som egna någon uppmärksamhet åt universitetets angelägenheter; detta har ock alltför ofta upprepats för att kunna sakna grund. Det är visserligen sant, att föreläsningar kunna hållas för 50 personer lika väl som för 20, men man får ej förgäta att examineringsbesväret i mån af antalets tilltagande ökas, äfvensom att afseende måste fästas på de praktiska öfningarne, som inom de särskilda grenarne böra bibringas den blifvande presten. Slutligen förekommer det, att kanslersembetet, som väl ändå måste anses bäst känna universitetets behof, förklarat sig anse intet af de från universitetet nu framställda önskningsmål angelägnare än att teologiska fakulteten på ett fullständigt och mot dess viktiga åligganden svarande sätt organiseras och därför "på det varmaste förordat, att till Riksdagen måtte aflätas proposition om afhjelpande af ett så kämbart behof", i enlighet med fakultetens begäran.

Att presterskapets bildning i vår tid behöfver höjas, torde vara allmänt erkänt. Ett, såsom jag tror, icke ringa steg är i detta hänseende taget genom den af Kongl. Maj:t den 18 Oktober 1876 meddelade föreskriften, att de som efter den 15 September 1879 inskrivas i den teologiska fakulteten, skola hafva undergått teologico-filosofisk examen. Men detta innebär endast sjelfva grundvalen för de blifvande studierna. Sjelfva byggnaden på denna grundval måste uppföras inom fakulteten, och den bildning lärjungen der kan inhemta beror väsentligen på styrkan af de lärarekrafter som finnas.

Det är ur denna synpunkt som behöfvat bör bedömas, och det är därför som jag hoppas att, då Stats-Utskottet utan meningsskiljaktig-

*Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)*

Om anslog till
aflöning för
en ny teologic
professor i
Upsala.
(Forts.)

het tillstyrkt förslaget och erkänt giltigheten af de skäl hvarpå det stöder sig, Kammaren också behagade bifalla detsamma.

Herr Rydin: De flesta anmärkningar, som gjorts mot Stats-Utskottets i frågavarande förslag, hafva redan blifvit af Chefen för Ecklesiastikdepartementet upptagna till bemötande, och jag kan därför hufvudsakligen inskränka mig till att instämma med honom, men jag vill dock fästa uppmärksamheten på universitetets ställning till den förevarande frågan. Dervid skall jag först upptaga den förste ärade talarens anmärkning om den motsägelse, som skulle ligga deri, att man 1877 inskränkt sig till extra ordinarie professorer, men nu, 1878, ansett dessa icke tillräckliga, utan begärt en tillökning i lärarekrafter. Härvid är att märka, att 1876 års Riksdag förbjöd universitetet att framkomma med något förslag till platser, som icke kunna betäckas med den summa, som utgick till adjunkterna. Universitetet fick icke i detta fall komma fram med något förslag, emedan Riksdagen ville först hafva frågan om ordnande af adjunksbeställningarne afgjord. Nu sedan denna fråga blifvit afgjord, framträder det behof teologiska fakulteten uti ifrågavarande afseende framhållit. Hvar och en, som tagit kännedom om svårigheten att, vid inträffande förfall för de ordinarie lärarne, upprätthålla undervisningen inom den teologiska fakulteten, måste inse nödvändigheten af en förstärkning i lärarekrafterna.

Den andre talaren i ordningen ansåg visserligen att lärarekrafterna inom den teologiska fakulteten borde förstärkas, men kom deremot till det slut att han önskade anställandet af en extra ordinarie professor i kyrkohistoria. Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att enligt Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets förslag, det är, såsom Chefen för Ecklesiastikdepartementet nyss äfven nämde, meningen att utvidga kretsen af lärare för att underlätta deras arbete. Hvad fördelningen af ämnena beträffar, så skall den sedermera särskildt uppgöras, och är det så att det af reservanten inom fakulteten afgifna förslag har mera skäl för sig än de två öfriga ledamöternas, så är det klart att vid frågans afgörande detta kommer under ompröfning. Men hvad jag i synnerhet anser mig böra tillstyrka är, att icke någon extra ordinarie professor, utan en ordinarie professor måtte anställas. Fakulteten är icke betjent med att få en extra ordinarie professor. Då det är ett så ringa antal ordinarie professioner inom den teologiska fakulteten, så är det svårt att få lämpliga personer, som vilja egna sig åt lärareverksamheten inom densamma, ty hvar och en yngre obefordrad lärare inom fakulteten som icke tycker om att fortsätta den akademiska verksamheten under ekonomiskt brydsamma förhållanden, vet, att han kan erhålla ett ganska godt pastorat, som kanske gifver honom 3 eller 4000 kronor högre inkomst än en teologisk profession lemnar. Skulle nu inom den teologiska fakulteten blott finnas 4 ordinarie professorer med 6000 kronor hvardera och 4 extra ordinarie professorer, så blir deraf en gifven följd att på grund af den ringa omsättningen svårigheter skulle uppstå att få den ordinarie professorsverksamheten upprätthållen. Det är dessa förhållan-

den, som nödvändiggöra en ytterligare ordinarie profession inom den teologiska fakulteten.

Den förste talaren nämnde, att ett ökad antal studenter icke skulle utöfva något synnerligt inflytande på sjelfva undervisningen. Det är en missuppfattning, ty först och främst komma professorerne att få examinera flera lärjungar och dessutom ju större antal studenter finnes desto mera specialiseras de särskilda vetenskapsgrenarne och desto flera personer erfordras för att gå tillbanda de olika anlagen inom de särskilda grenarne.

Vidare nämnde densamme talaren, att adjunkterne erhållit högre lön. Jag vill i sådant fall fästa uppmärksamheten derå att de på samma gång fått en dubbelt så stor tienstgörings skyldighet. Nu skola de föreläsa fyra timmar i veckan, förut blott två.

Slutligen hemställde den ärade talaren huruvida det kunde vara skäl att bifalla förevarande förslag, då en professor inom fakulteten reserverat sig deremot. Jag har hört förut samtalsvis fästas uppmärksamheten derpå huruledes det är ganska svårt att få platserna inom den teologiska fakulteten skötta därför att dess lärare äro upptagna på annat håll. Jag kan, utan att förklena den ärade reservanten eller en annan professor, som nyligen är affiden, säga att nämnda svårighet berodde på två fakultetsmedlemmars sjuklighet. Den enes sjuklighet lade honom i grafven och den andres sjuklighet föranleder ständiga afbrott i undervisningen. Det är just detta skäl, som gör det ännu svårare för de återstående lärarne att med de ringa lärarekrafter, som äro tillgängliga, upprätthålla undervisningen.

Den förste ärade talaren förmenade äfven att teologien icke är någon vetenskap. Jag ber att i detta hänseende få nämna att med vetenskap förstås en ordnad och sammanhängande kunskap, och jag tror, att religionen har den betydelsen att religionsläroornas utveckling och en ordnad och sammanhängande kunskap derom är af vigt för samhället. Man må hafva hvilka åsigter som helst i öfrigt, så måste dock hvarje svensk medborgare vara intresserad af prestbildningens höjande och religionsundervisningens utveckling, ty religionen är den enskildes ledstjerna i lifvet och en af de väsentligaste grundvalarne för samhället. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Axell: Då samma hufvudtitel förliden riksdag var föremål för Kammarrens öfverläggning, uttalade en aktad ledamot sitt beklagande deröfver, att de afvikande meningar, som inom myndigheter afgifvits angående ombildning af universitetens adjunkturen, icke *på officiel väg* kommit till Riksdagens kännedom. Jag tillåter mig nu gifva uttryck åt min ledsnad, att samma tillvägagående nu gjort sig gällande i fråga om den nybildning, som i nu föredragna punkten blifvit ifrågasatt. Det egendomliga har nemligen inträffat, att af tre teologiska fakultetens medlemmar, som haft att uttala sig i frågan om en ny teologisk profession, två förordat förslaget, men den tredje reserverat sig, anseende den föreslagna nya professionen mindre nödvändig. Hela den motivering Kongl. Maj:t anført till stöd för åtgärden, utgör en rekapitulation af de tvennes utlåtande i ämnet, men om

*Om ansly till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)*

Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)

tillvaron af nyss anförda reservation eller om de skäl, hvarpå reservanten grundat sin särskilda mening, derom har departementschefen icke aktat nödigt eller lämpligt att underrätta Riksdagen. Jag kan naturligtvis icke för ett ögonblick hysa den föreställningen, att Herr Ecklesiastikministern ansett denna reservation och dessa grunder väga så tungt att de skulle kunna bringa förslaget på fall, men det är fara värdt, att en sådan föreställning kan vinna spridning i detta eller andra fall, då Riksdagen icke får kunskap om de afvikande meningar, som af en eller annan myndighet kunnat uttalas mot en åtgärd som departementschefen aktat lämpligt att föreslå.

Låt oss nu se till, huruvida de grunder, på hvilka reservanten stödt sin särskilda mening, äro så lätta att kullkasta. Fakulteten har betonat, att teologiska prenotationer och kyrkohistoria äro så olikartade discipliner att de icke böra förenas i en hand och att således af denna orsak en ny profession behöfdes för det förstnämnda ämnet. Reservanten har deremot invändt att Kongl. Maj:t ju redan sjelf föreskrifvit att prenotationerna skola öfverföras från kyrkohistorien på en af de nya extra ordinarie professorerne och att således detta skäl icke längre håller streck. Reservanten påpekar vidare att, om det är olämpligt att prenotationerna äro sammanbundna med kyrkohistorien, så är det deremot så mycket mera lämpligt att förena dem med ett annat ämne inom den teologiska fakulteten, nemligen dogmatik. Fakulteten har erkänt detta, men säger att prenotationerna äro tillräckligt vidsträckta och betydelsefulla för att bilda en särskild lärogrupp. Men om denna åsigt står fakulteten temligen ensam, ty reservanten har ådagalagt, att vid intet enda af de skandinaviska universiteten och vid blott ett universitet inom hela Tyskland finnes en särskild professor för detta ämne. Man måste väl ändock erkänna, att reservantens skäl icke äro så underhålliga att de af den orsaken förtjenat att sättas under ena skäppo.

De teologiska prenotationerna hafva till hufvudändamål att utreda förhållandet mellan teologien och öfriga delar af menskligt vetande, enkannerligen filosofien. Detta är nu visserligen ett viktigt mål, men man har enligt min uppfattning på *annat* sätt sörjt härför, nemligen derigenom, att man, på sätt Herr Departementschefen jemväl antydde, infört en särskild inträdesexamen för teologiska fakultetens alumner, den teologiska filosofiska examen, hvilken blifver obligatorisk från och med hösten år 1879. I denna examen ingår teoretisk och praktisk filosofi, och det är naturligt att målsmännen för dessa vetenskaper inom den filosofiska fakulteten skola vid sina fordringar och pröfningar för sagde examen fästa särskild vikt vid de delar af deras disciplin, som kunna vara af särskild betydelse för prestens verksamhet, således vid religionsfilosofien och hvad dertill hörer. Åtminstone bör man väl invänta resultatet af den erfarenhet, som denna snart blifvande obligatoriska examen kommer att lemna, innan man i strid mot en erkänd auktoritets åsigt vill införa en ny profession, som måhända genom bemålde examen blir obehöflig.

Det är också en annan sak, som jag i sammanhang härmed skulle vilja hemställa till Herrarnes bedömande, nemligen huruvida det kan

vara lämpligt att våra prestkandidater skola tvingas att idka större filosofiska studier, än dem som ingå i teologicofilen. Mig synes åtminstone den otvifvelaktiga följden deraf blifva att en sådan fordran skall ännu mera öka den redan nu ganska känbara prestbristen. Men om det verkligen skulle anses vara ovilkorligen nödvändigt för alla prester att blifva i tillfälle att öfva högre filosofiska spekulationer, så torde det vara antagligt att den extra ordinarie professor, som skall biträda den ordinarie dogmatikern, bör kunna gifva den ytterligare handledning härutinnan som må anses erforderlig.

Teologiska fakulteten har anfört och äfven Herr Ecklesiastikministern erinrade oss derom, att densamma icke under en tid af närmare 100 år fått någon tillökning i sina lärarekrafter, under det att de andra fakulteterna blifvit betydligt utvidgade. Jag anser icke att denna jemförelse med de andra fakulteterna i afseende på anspråken på förstärkning af lärarekrafter eger fullt berättigande, ty hvad man än må säga om de teologiska vetenskaperna, icke äro de mäktiga af samma utveckling, som de andra fakulteternas ämnen, hvarpå äfven det sistförflutna århundradet lemna godt bevis. Det må vara sant, att den teologiska fakultetens lärjungar nu äro dubbelt flera i förhållande till lärareantalet än inom öfriga fakulteter samt att, om det också kan vara samma arbete att hålla föreläsningar för ett större eller mindre antal lärjungar, tentamina och examina af ett större antal kräfver längre tid och mera ansträngning, men å andra sidan måste man dock medgifva att de teologiska professorerne icke behöfva så mycken tid som öfriga fakulteters professorer för att följa med och sjelfve taga del i det rastlösa arbete som eger rum på andra vetenskapers fält.

Herr Fosser väckte nyss förslag derom, att ett anslag skulle beviljas såsom lön för en extra ordinarie professor i ett särskildt ämne, nemligen kyrkohistorien. Ehuru jag i likhet med honom tror att detta ämne bör mera tillgodoses än teologiska prenotationerna, så kan jag dock icke förena mig i detta yrkande, enär det innefattar ett positivt förslag i rak strid mot Kongl. Maj:ts framställan. Men då vi ju ovedersägligen hafva behof af att göra besparingar, hemställer jag till Kammaren, om icke rätt goda skäl finnas att just här söka göra en sådan. Jag yrkar fördenskull afslag å den föredragna punkten.

Herr Linder: Det är af alla myndigheter, hvilka afgifvit yttrande i denna sak, likasom också af Kongl. Maj:t i dess proposition till Riksdagen framhållet och af ingen, så vidt jag kunnat finna, bestridt att behofvet af lärarekrafternas ökande inom teologiska fakulteten är alldeles påtagligt samt att detta behof gjort sig och för hvarje år gör sig allt mer och mer kämbart. Detta har också Stats-Utskottet insett och behjertat samt af denna anledning hemställt till Riksdagen att han måtte bevilja ett anslag af 6.000 kronor såsom lön åt ytterligare en ordinarie professor vid teologiska fakulteten, utan att på något vis inlåta sig i någon undersökning eller något afgörande derom, hvilken vetenskapsgren eller hvilket undervisningsämne skulle åt den påtänkta nya professorn öfverlemnas. Omsorgen

*Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)*

Om anslag till
 aflöning för
 en ny teologie
 professor i
 Upsala.
 (Forts.)

derom tillhör naturligtvis i första hand den fakultet, till hvars lärarekrafter förstärkning den nya professorn är påräknad och dernäst tillkommer pröfningen och afgörandet deraf universitetets styrelse och kanslersembetet. Om Andra Kammaren eller Riksdagen skulle taga sig för att vilja i detalj ordna läroämnenas fördelning för universitetet och i all synnerhet för teologiska fakulteten och säga att det eller det läroämnet skulle af den eller den professorn föreläsas m. m., så skulle Kammaren eller Riksdagen dermed konstituera sig till en kanslersstyrelse eller en teologisk fakultet; och oaktadt de för mången måhända intressanta föredrag, som i den vägen härstädes hållits, föreställer jag mig dock, att alltsammans skall kvarlemnna såsom resultat efter sig hos hvar och en, som med lugn och ovelld tager saken i skärskådande, den öfvertygelsen, att Kammaren icke är kompetent att bringa så beskaffade frågor till ett lyckligt slut. Jag håller mig till hvad som blifvit af alla erkänt, som ingen gittat bestrida och som är medgifvet till och med af den ledamot inom teologiska fakulteten i Upsala, hvilken afgifvit reservation i denna fråga, nemligen att en förökning af de ifrågavarande lärarekrafterna är behöflig. Detta behof har äfven Stats-Utskottet för sin del erkänt och tillstyrkt Riksdagen att fylla detsamma. På dessa skäl ber jag att få yrka bifall till hvad Stats-Utskottet i detta afseende hemställt. För ingen del vill jag förena mig i det yrkande, som blifvit af en föregående talare framställt, att Riksdagen måtte bevilja detta anslag till inrättande af en profession i en viss vetenskap, ty Riksdagen hvarken bör eller kan befatta sig med att meddela bestämmelser härom.

Herr E. G. Boström: Jag anhåller om benäget öfverseende, om jag änyo några ögonblick tager Kammarens tid i anspråk med att söka besvara de anmärkningar, som blifvit gjorda emot mitt anförande i denna fråga.

Herr Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, som behagat bemöta några af mina yttranden, antog att jag gjort mig skyldig till ett förbiseende vid bedömandet af hvad som legat till grund för Kongl. Maj:ts framställningar vid föregående riksdag, i så måtto, att då endast förelegat frågan om adjunkturenas ombildning.

Detta är likväl icke händelsen, ty jag har visst icke förbisett, att vid föregående riksdag det endast var fråga om ombildandet af adjunkturena och att fakulteten var bunden inom redan tillgängliga anslag, men hvad jag egentligen velat framhålla är, att, då Kongl. Maj:t som ej var af något dylikt vilkor bunden, icke ansåg sig i fjor kunna tillstyrka bifall till de två docentstipendier, som då inom samma fakultet ansågos så behöfliga, måste det förefalla bra underligt att Kongl. Maj:t i år kommer in till Riksdagen med begäran om ett så pass stort anslag som det nu ifrågavarande, oaktadt han fann det lilla som i fjor begärdes alldeles obehöfligt. Icke heller har det undgått mig, att, såsom Herr Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet äfvenledes påpekat, och som äfven af det nu framställda förslaget framgår, teologiska fakulteten år efter år sedan 1866 gjort framställningar om förhöjda anslag till ökande af lärarebefattningarne

inom fakulteten, men må det tillåtas mig erinra att dessa framställningar hittills icke af Kongl. Maj:t ansetts vara behjertansvärda eller af behovet påkallade.

Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framhöll vidare att det icke finnes något annat protestantiskt universitet som i förhållande till lärjungarnes antal har så få *ordinarie* lärare inom sin teologiska fakultet som just Upsala universitet, men i det hänseendet ber jag få säga att, om vi icke endast såsom lärare upptaga de *ordinarie* utan äfven räkna dit de extra *ordinarie* samt docenterne, tror jag icke att Upsala universitet skall så illa bestå jemförelsen med de andra universiteten.

Dessutom är det en annan omständighet, som jag nyss glömde, men som af den ärade reservanten inom den teologiska fakulteten framhållits, och hvilken jag nu ber att få påpeka, nemligen att vid intet utländskt universitet finnes någon särskild profession i prenotationer. Det är visserligen en sanning att vid ett, nemligen universitetet i Berlin, en sådan profession en gång blifvit tillsatt, men detta skedde endast tillfälligtvis för att på så sätt bereda anställning åt en framstående teolog. Hela terminer lära dessutom vid andra universitet hafva gått till ända, utan att en enda föreläsning i detta ämne hållits, och det oaktadt vill man nu inrätta en, ja kanske två lärareplatser för upprätthållande deraf, ty om antalet har Herr Statsrådet icke sagt ett enda ord.

Han nämnde vidare att Kongl. Maj:t begärt anslaget i allmänhet, men sade tillika att det alldeles icke var bestämdt att professionen skulle inrättas just för det ämne teologiska fakulteten begärt. Jag anser att det i det fallet skulle hafva varit önskvärdt om Kongl. Maj:t åtminstone derom velat göra en häntydan i sin proposition, och detta så mycket hellre, som inom teologiska fakulteten en professor plägar få öfvertaga en annan befattning, och således äfven denna profession är afsedd för den äldste obefordrade inom fakulteten.

Ett ytterligare skäl för det nu ifrågavarande anslagets beviljande ansåg Herr Statsrådet och Chefen för ecklesiastikdepartementet ligga deri att den teologiska fakulteten har till föremål icke endast den teoretiska undervisningen utan äfven den praktiska. Detta skäl kan visst ega sitt värde, men jag vågar hemställa, huruvida det icke skulle hafva varit mera på sin plats vid nästa punkt, då det är fråga om anskaffande af tillökadt biträde vid den praktiska afdelningen. Här är det uteslutande fråga om de teoretiska undervisningsämnena, och då kan det skälet väl ej här vara tillämpligt.

Såväl chefen för ecklesiastikdepartementet som äfven en annan talare framhöll nödvändigheten af att den presterliga bildningen höjdes, emedan den för närvarande stod ganska lågt. Detta vill jag gerna gå in på. Dock tror jag att det kan sättas i fråga, huruvida icke målet bättre vunnos derigenom att de, som bestämt sig för den presterliga banan, bibringades en mera allmän bildning innan de finge inträda i teologiska fakulteten. Och erkännes detta vara riktigt, synes det mig lämpligast att frågan om föreliggande förslags antagande uppskjutes, till dess man hunnit se verkan af det Kongl. beslut.

*Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)*

enligt hvilket de, som från och med hösten nästkommande år erhålla inträde uti teologiska fakulteten, måste dessförinnan hafva aflagt teologisk-filosofisk examen.

Herr Rydin påstod att det vore svårt att få lärareplatserna vid universitetet besatta och fann deruti ett skäl till bifall af Kongl. Maj:ts proposition. Mig åter synes det som, då det möter svårighet att få redan befintliga platser besatta, denna svårighet borde ökas, då platsernas antal blir större. Herr Rydin nämnde äfven något om professorernes genom öfveranstängning ådragna sjuklighet och såg deruti ett ytterligare skäl för den nya professurens inrättande. För min del kan jag icke inse att den ena saken har något med den andra att skaffa, då det ju faller af sig sjelf att, om professorerne af sjukdom hindras från tjänstgöring, stipendiaterne måste uppehålla tjänsten mot åtnjutande af tjänstgöringspenningarne. Hvad åter vidkommer talet om att professorerne arbetat döden på sig, så, huru bedröfligt detta än må låta, torde dock kunna iirågasättas om det skett sedan de blifvit professorer, utan fast mera under den tid, då de arbetat att göra sig kompetente derull.

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag å den föredragna punkten.

Herr Rundgren: Så vidt jag kan förstå, äro från universitetets, likasom från Kongl. Maj:ts sida alla de skäl anförda, som tala för ett förstärkande af lärarekrafterna inom den teologiska fakulteten, och är det således icke ur denna synpunkt jag vill skärskåda saken, utan från den praktiska sidan, från kyrkans och stiftens ståndpunkt. Obekant är nemligen icke för någon af Kammarens ledamöter, att den närvarande tiden är i kyrkligt och religiöst hänseende en brytnings-tid. De religiösa rörelserna och behofven hafva framkallat en friare lagstiftning på kyrkans område, och lagstiftningen har i sin ordning framkallat en starkare rörlighet i kyrkligt och religiöst hänseende. Inom vårt land har några år sedan tillbaka arbetat en förening, hvilken utsänder hundratals unge män att öfver allt i landet sprida kristendomens läror och förkunna ordet. Vi veta alla, hvilket inflytande dessa utöfvat och att deras verksamhet i många hänseenden varit gagnelig och välsignelsebringande. Den har ryckt upp folket ur en viss domning och på det religiösa området framkallat en lifaktighet, som mången gång äfven i praktiskt hänseende haft sin stora välsignelse. Men å andra sidan måste man också erkänna, att det sätt, hvarpå detta arbete bedrivits, icke alltid varit lyckligt och att det vore önskligt, att större kunskaper och en rikligare erfarenhet stode de arbetande till buds. Vid sidan af sagda förening arbeta metodismen och baptismen, utöfvande stark proselytverksamhet. På den senare tiden har derjemte utvecklat sig en riktning, hvars utgångspunkt ligger i frågan: "hvar står det skrifvet?" och nyligen har tillåtelse lemnats ett så kalladt katolskt-apostoliskt samfund att här i landet hålla sina sammanträden. Med ett ord, öfverallt finna vi en stark rörlighet på det kyrkliga och religiösa området, och uti hvirveln af alla dessa rörelser kastas nu den unge presten. Det gäller därför för honom i närvarande tidpunkt mer än någonsin tillföre att

vara utrustad med tillräckliga kunskaper, med tillräcklig mogenhet, att han må kunna först och främst göra sig sjelf reda för sin tro, men derjemte äfven tala till sin församling icke med tomma fraser allenast, utan med den kraft och den klarhet hvilken endast en större eller mindre grad af vetenskaplig bildning kan förläna. Uti sådana omständigheter synes mig ligga ett kraftigt vittnesbörd derom att, då det är vid universitetet som den unge prestens bildning får sin grundläggning, en tillökning i lärarekrafter inom den teologiska fakulteten just i närvarande tidpunkt är mera af behovet påkallad än någonsin tillförene.

Man har här anmärkt, att visserligen i Kongl. Maj:ts proposition icke sagts att den äskade nya professuren skulle afse något bestämt ämne, men att man dock kunde se, att den vore ämnad att omfatta de teologiska prenotionerna. För min del vet jag naturligtvis icke huru härmed kan förhålla sig, men då för närvarande prenotionerna och kyrkohistorien äro förenade i samma professors hand, finnes enligt min tanke i fråga om de teologiska ämnenas fördelning på de särskilda professurerna ingenting viktigare, än att undervisningen i dessa ämnen varder fördelad på särskilde lärare. Till kyrkohistorien hör äfven patristiken eller utläggningen af kyrkofädernas skrifter, och hvar och en torde då kunna inse att detta ämne är så rikhaltigt att det, för att kunna nöjaktigt behandlas, kräver sin särskilda lärostol.

Just i närvarande tid är det af mera vikt än någonsin, att kyrkohistoriens studium får åt sig anslagen en särskild lärare, som uteslutande åt detta ämne kan egna sina krafter. Vi veta ju nemligen att den ensidighet, hvartill de många nu verkande religiösa sekter och partier göra sig skyldiga, ytterst är beroende derpå, att de så att säga vilja hoppa öfver hela den tidrymd, som ligger under den kristna kyrkans första dagar och den närvarande tiden, att de anse att i vårt 19:e århundrade de kyrkliga formerna och hela den kyrkliga ordningen skulle vara öfverensstämmande med hvad den Heliga Skrift i det hänseendet kan hafva att förtälja. De vilja således icke veta af någon utveckling på det kyrkliga området, och hos de allra flesta af dem härflyter sådan uppfattning af deras okunnighet om den mellantidiga tiden. Att de unge män, hvilka skola från universitetet utgå såsom lärare inom kyrkan, få rätt klart för sig gången af den kristna kyrkans utveckling måste således vara en af de största och viktigaste uppgifterna inom den teologiska undervisningen. Den professor således, som har denna uppgift sig pålagd, bör därför icke vara förbunden att på vissa tider egna sig åt framställningen af ett annat läroämne, prenotionerna, som i och för sig är af största vikt och som just derföre kräver sjelfständigt studium. Det står icke heller med kyrkohistorien i det nära samband, som kanske mången föreställer sig, på grund deraf att dessa båda läroämnen hittills varit förenade i en lärares hand. Men, mine Herrar, äfven detta andra ämne, eller de teologiska prenotionerna, har sin stora betydelse, och nu måhända större än tillförene. Är det nemligen så, att å ena sidan, då man betraktar anordningen af det teologiska studiet ur synpunkten af de sant religiösa sympatierna, det måste vara angeläget, att kyrkohisto-

*Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)*

Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)

rien grundligt studeras, på det att den unge presten må komma till insigt derom, att vårt tidevarf icke utgör något från de föregående isoleradt, utan att hvarje efterföljande generation är af de föregående beroende så i materielt som i andligt afseende, så är det å andra sidan af lika stor vigt att känna den fortgående utvecklingen af begreppen om religionens väsende eller grundläggningen af teologien. Detta måste i den närvarande tiden vara högst angeläget för att den, som utgår i lifvet såsom lärare, må vara rätt rustad mot deras uppfattning, hvilka betrakta det religiösa såsom något ringa och obetydligt, hvilka anse det materiella såsom det enda och hufvudsakliga, för hvilket det lönar mödan att lefva, och därför skjuta ifrån sig det ideella, högre andliga, religiösa intresset.

Denna materialistiska tidsriktning kan icke mötas af presten med skärpa och klarhet, så vida han icke eger en djupare teologisk bildning — en teologisk bildning hvilken måste i högst väsentlig mån sammanhänga med det filosofiska studiet. Då därför — såsom jag tror mig hafva visat — en professor i kyrkohistoria har alldeles tillräckligt arbete, om han skall kunna uppfylla det ändamål, som med hans embete är afsedt, så kan icke heller förbises att åt det grundläggande studium, som innehålles i prenotionerna, måste gifvas en större betydelse, hvilket icke kan ske utan för så vidt en särskild profession för detta ändamål inrättas. Det är dock icke dermed sagdt, att därför att en ordinarie profession i teologiska prenotationer inrättas, annat läroämne icke kan dermed förenas. Visserligen är det så, att, såsom nyss blifvit sagdt, dogmatiken sammanhänger med teologiska prenotationer och att det vore lätt att öfverflytta dessa senare till den dogmatiska lärarebefattningen. Men vi skola komma i håg att professuren i dogmatik redan förut har tillräckligt många undervisningsämnen. Hon har den med dogmatiken sammanhängande symboliken eller framställningen af de olika kyrkornas och de religiösa sekternas symboler och lärosatser. Dit hörer äfven moralteologien. Tre discipliner äro således redan med denna professur förenade. Må hända kunde vara lämpligt att någondera af dessa öfverflyttades på den, som får undervisningen i teologiska prenotationer sig anförtrödd. Men detta blifver i alla händelser en senare omsorg, som tillkommer den myndighet, hvilken får sakens närmare ordnande om hand.

På grund af alla dessa förhållanden anser jag för min del det vara ytterst angeläget för det kyrkliga och religiösa lifvet, att en förstärkning af lärarekrafterna inom den teologiska fakulteten eger rum. Och då, såsom jag visat, en delning af den Kalsenianska professionen utan tvifvel är af behöfvat påkallad, lärer Kongl. Maj:ts förslag om inrättandet af ytterligare en teologisk profession vara det som bäst tillgodoser vetenskapen och kyrkan. Jag yrkar därför bifall till den Kongl. propositionen.

Herr Hörnfeldt: Det var hufvudsakligen med anledning af det anförande, som afgafs af den ärade talaren från Vesternorrlands län, hvilken yrkade afslag på Utskottets förslag, som jag begärde ordet. Han förutskickade ett beklagande af att Riksdagen undanhållits kännedom

om den reservation, som en af fakultetens ledamöter afgifvit vid ärendets föregående beredning. Jag förmodar att talaren, då han gjorde ett sådant beklagande, förutsatte, att, derest en dylik reservation kommit till Stats-Utskottets och Riksdagens kännedom, Stats-Utskottets utlåtande skulle hafva gått i den riktning, som talaren önskade, eller innehållit en hemställan om afslag å Kongl. Maj:ts proposition. Jag har emellertid hört af en annan talare, som sedermera hade ordet, att den ifrågavarande reservationen icke innehöll något positivt motsättande af att få en ytterligare profession i teologi vid universitetet, utan mera gick i den riktningen att derigenom önskades ett bestämdt uttalande derom att den nya professorn skulle föreläsa i ett visst, bestämdt ämne. Om nu denna reservation äfven kommit till Utskottets och Riksdagens kännedom, vågar jag likväl betvifla att Utskottet och Riksdagen dervid kunnat fästa det afseende, som den ärade talaren förutsatte. Jag tager för alldeles gifvet att hvarken Stats-Utskottet eller Riksdagen kan inlåta sig på någon sådan — om jag så får säga — specialitet, som att bestämma i hvilka ämnen en professor vid universitetet skall föreläsa. Åtminstone vill jag för min del, som icke är mera hemmastadd i dessa ämnen, icke ikläda mig ett sådant ansvar, utan hellre öfverlemna till dem det vederhör att bestämma, hvad som i detta fall kan vara lämpligast och nyttigast. Om ett synes man dock i alla fall hafva varit ense, nemligen om den ifrågavarande professionens nödvändighet för förstärkande af lärarekrafterna inom den teologiska fakulteten vid Upsala universitet. Detta framgår tydligt af bilagan till Kongl. Maj:ts proposition. Deraf synes att begäran derom framställdes af fakulteten redan år 1866 och att sådan framställning sedermera vid åtskilliga tillfällen förnyats. Senast vid 1875 års riksdag framlade äfven Regeringen för Riksdagen ett förslag derom, beledsagadt af yttrande utaf det högre akademiska konsistoriet, deri konsistoriet förklarade "att bland alla för universitetet erforderliga nya lärareplatser i främsta rummet tarfvades *åtminstone en ny teologisk profession.*" Frågan är således alldeles icke ny. Och man behöfver icke heller såsom den ärade talaren från Vesternorrland åberopa, att man i densamma borde iakttaga sparsamhet. Jag föreställer mig, att man icke om en fråga, som stått på dagordningen allt sedan år 1866, kan säga att den fortfarande är så ung att det tarfvats ytterligare tid att tänka på densamma, innan man till förslaget lemnar bifall.

Detta har varit skälet för mig att tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning. Och då jag icke vill inlåta mig i någon pröfning af frågan om det eller de ämnen, öfver hvilka den föreslagne professorn skall föreläsa, ber jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, hvarigenom, enligt min öfvertygelse, det förefintliga behöfvet bäst afhjelpes.

Herr Fosser: Min uppmärksamhet har blifvit fästad derpå, att det yrkande, jag tillät mig framställa då jag förra gången hade ordet, skulle blifva formenligare, om det erhöle följande lydelse: "att, med afslag å Utskottets hemställan, å ordinarie stat för Upsala universitet

*Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)*

Om anslag till
 aflösning för
 en ny teologic
 professor i
 Upsala.
 (Forts.)

uppföra till lärarekrafternas förstärkande vid teologiska fakulteten 4,000 kronor.“ Jag anhåller således att få ändra mitt förra yrkande i öfverensstämmelse med detta, som i sak blir detsamma, fastän i formen litet annorlunda.

Herr Hæggström: Till hvad Herrar Boström och Axell anfört mot det nu begärda anslaget skulle jag för min del hafva föga att tillägga; men jag har begärt ordet i anledning af det sista, af Herr Fossers framställda yrkandet. Skulle man nu på rak arm bevilja 4,000 kronor, så förmodar jag, att då Kongl. Maj:t äskat 9,000 kronor, frågan vid en annan riksdag ånyo skall uppdyka, ehuru de bristande 5,000 kronor då måhända växt ut till mycket högre belopp — kanske dubbelt så stort, som det nu begärda. Jag kan således icke biträda Herr Fossers förslag. Om man skulle hysa en sådan tanke som den nyss angifna, synes den icke vara så alldeles oberättigad, då man ihågkommer, att Kongl. Maj:t i fjor framlade proposition om adjunkturernas ombildning, men icke på samma gång — då, såsom redan är framhållet, någon framställning i ämnet från Upsala icke kommit sedan år 1866 — lät komma till Riksdagens kännedom att här förefans ett sådant behof. Man borde väl kunnat hoppas, att då dessa två frågor stodo på dagordningen, Riksdagen på en gång fått veta hvad saken i sin helhet skulle komma att kosta, och detta hade väl varit vida lämpligare i fjor, med de tillgångar som då funnos, än i år då vi befinna oss i en så tryckt ställning. Jag tror icke att Herr Statsrådet och Chefen för ecklesiastikdepartementet blifvit så illa behandlad vare sig af Riksdagen i sin helhet eller af denna Kammare, att han ju icke i fjor kunnat rent ut säga ifrån hvad som behöfdes, utan på detta sätt komma och meta det ena anslaget efter det andra. Under åren 1867 — 1876 hafva de ordinarie anslagen på 8:de hufvudtiteln växt med 81 procent, hvilket torde utgöra ett tillräckligt bevis för det nyss sagda. Egendomligt förefaller äfven, att då Kongl. Maj:t i fjor gjorde framställning om tre adjunkturers förändring till tre extra ordinarie professorer och konsistorium i Upsala begärde anslag till två docentstipendier, Herr Statsrådet då framhöll, att det icke behöfdes mera än ett sådant stipendium och således icke heller begärde anslag till flera. I år begär deremot Herr Statsrådet en ny professorslön på 6,000 kronor och två docentstipendier. Bifalles nu Herr Fossers förslag om 4,000 kronor, lär det väl icke dröja längre än till nästa år förrän vi få emotse en större anslagsfordran.

Jag förenar mig i öfrigt uti de af Herrar Boström och Axell afgifna yttrauden.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! För min del får jag på det lifligaste tillstyrka bifall till hvad Stats-Utskottet i denna punkt föreslagit. Jag borde kanske inskränka mig härtill, enär så många starka och goda skäl blifvit anförda till stöd för detta bifall; men mig lyster att derutöfver säga några ord i frågan dels med afseende på hvad som vid denna riksdag derutinnan är underlåtet och dels med afseende på hvad som tilldragit sig vid föregående riksdag.

Då Herr Statsrådet och Chefen för ecklesiastikdepartementet bemötte den förste talarens yrkande om afslag å Utskottets tillstyrkan af det begärda anslaget, bemärkte han, att här inom Kammaren under sistlidne riksdag vid behandlingen af denna hufvudtitel uttalats den åsigten, att hvad Kongl. Maj:t då föreslagit var otillfredsställande och otullständigt. Det är sant att en sådan åsigt då uttalades inom Kammaren men hvarken af Herr Ecklesiastikministern eller de ledamöter, som visade sig vara belättna med den Kongl. propositionen, utau af mig och de med mig liktänkande, hvilka karakteriserade propositionen såsom i yttersta måtto otillfredsställande.

*Om anslag till
aflytning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)*

I synnerhet hade de teologiska, filosofiska och humanistiska vetenskaperna blifvit tillgodosedda på ett sätt, som jag måste karakterisera såsom en ackommodation för en allmänt gängse krass föreställning, att det endast vore de matematiska och naturvetenskaperna, som förtjenade namn af vetenskap. Så stark är emellertid förhållandenas logik, att Herr Ecklesiastikministern nu tvungits att framkomma med förslag till förstärkning af lärarekrafterna vid teologiska fakulteten i Upsala. Redan sistlidne års Riksdag insåg, att denna fakultet icke fått sitt behof af lärare tillgodosedt, ty Riksdagen har uti den till Kongl. Maj:t afåtna skrifvelse, angående regleringen af utgiuterna under denna hufvudtitel i öfverensstämmelse med hvad Stats-Utskottet hemställt, påpekat, hurusom vid denna fakultet förefunnnes behof af ytterligare ett fast docentstipendium och att derföre af det öfverskott, som vid rikets båda universitet skulle blifva att använda för tillfälliga professorsbeställningar och rörliga docentstipendier, torde kunna anvisas ett dylikt stipendium vid teologiska fakulteten i Upsala.

Då jag nu yttrar mig för bifall till hvad som blifvit föreslaget i denna punkt måste jag också uttala mitt beklagande deröfver, att Herr Ecklesiastikministern icke funnit lämpligt att upptaga fakultetens anhållan om anslag till två nya docentstipendier om 1,500 kronor hvardera. De skäl, som fakulteten anfört för denna sin hemställan äro icke upptagna i Herr Departementschefens underdåniga yttrande vid ärendets föredragning inför Kongl. Maj:t, och jag kan således nu icke bedöma hvilken vikt må tillerkännas dessa skäl. Men med afseende dels å det stora lärjungeantalet vid denna fakultet och dels å den långa tid, som förflutit sedan fakulteten fick någon förstärkning i dess lärarekrafter, håller jag för antagligt att fullt giltiga skäl förefunnits för fakulteten att begära dessa två nya docentstipendier.

För min del tror jag äfven att detta behof efter en eller annan riksdag skall blifva tillgodosedt; och då det nu icke är möjligt att drifva fram något yrkande derom, eftersom hvarken Kongl. Maj:t eller någon enskild motionär väckt förslag i sådan syftning, inskränker jag mig för närvarande till att yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Carl Anders Larsson: När man genomgår den åttonde hufvudtiteln, sådan den nu föreligger, och jemför densamma med hvad den förut varit, samt dervid utsträcker sina jemförelser något längre tillbaka, än Herr Hæggström nyss gjorde, så skall man finna, att dess tillväxt icke, såsom nämnde talare antydde, stannat vid 80 eller 100

Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)

procent, utan på de sista 20 åren uppgått ända till 200 procent. Man brukar visserligen säga, att vi till slut komma att försvara ihjel oss genom de stora summor, som offras på vårt försvarsväsende; men här ser det ut, som om meningen vore, att folk skulle komma att om ett eller annat tiotal af år lära ihjel sig. Då här blifvit af en fullt sakkunnig person upplyst, att det finnes vissa lärare vid den teologiska fakulteten, som icke hafva större arbete sig förelagdt, än att hålla 4 timmars föreläsningar i veckan, så kan det verkligen ifrågasättas, huruvida skäl förefinnas för att nu inrätta flere lärareplatser, i all synnerhet som innehafvarne af nuvarande lärostolarne för icke länge sedan fingo större löner, än de hade förut. Samma talare yttrade äfven åtskilligt om, huruledes vid sjukdoms- eller andra förfall för de ordinarie lärarne, man skulle blifva försatt i ett svårt dilemma med hänsyn till tjänsternas bestridande under tiden; men jag kan i dessa omständigheter, derest de, hvilket ju låter tänka sig, skulle inträffa, icke finna något skäl för inrättande af dessa nya tjänster. Jag tror nemligen att de extra lärarne vid dylika tillfällen borde kunna, såsom hittills skett, suppleras de ordinarie lärarne. Det är icke mera än två år sedan vi hörde en person här i Kammaren omtala, huru- som midt under brinnande termin alla fyra professorerne i den teologiska fakulteten åtnjöte tjänstledighet, den ene professorn för företagande af en utländsk resa, den andre för deltagande i komitéarbeten o. s. v. Således måste det icke vara så förskräckligt illa bestäldt med dessa göromål, som man låter påskina. Jag minnes också, huru- som för några år tillbaka hvarje prestman i landsorten var i tillfälle att erhålla en adjunkt; och som presternas antal på den tiden var mer än dubbelt så stort som nu, så må man just undra, huru man då bar sig åt för att bibringa alla dem, som beträdde den presterliga banan, tillräcklig undervisning, så mycket hellre, som det då för tiden var en allmänt känd sägen, att den, som icke dugde till något annat, skulle åtminstone vara duglig för prestvägen. Ehuru således lärjungarnes antal på den tiden måste hafva varit mycket större än nu, hörde man likväl då icke någon klagau öfver, att lärarekrafterna icke räckte till.

För öfrigt tror jag icke, att man skall ens behöfva gå in på Herr Fossers förslag, blott man tillser, att lärarne blifva litet mera, än som hittills skett, anlitate, då jag tror, att några nya förstärkingar skola visa sig obehöfliga.

Dessutom förefaller det förunderligt att, sedan Riksdagen så nyligen, som under förlidet år, reglerat universitetens löneförhållanden, man redan nu skall framträda med nya anspråk. Jag yrkar afslag på alltsammans och vill icke gå in på någon förändring.

Herr Wieselgren: Den föregående talaren undrade, huru lärarekrafterna inom teologiska fakulteten förr i världen räckte till för de presterliga studiernas nödiga tillgodoseende. Jag skall be att få påpeka, att det är en stor skillnad mellan presternas ställning i detta hänseende förr och nu. Förr gick vägen till *församlingen* genom *skolan*; förr var det mycket vanligt, att, sedan skolläraren någon tid

verket i detta sitt kall, sökte han transport till presterlig tjänstebefattning; och då för skolläraren förutsattes större filosofisk och humanistisk bildning, var deraf en följd, dels att dessa personer hade mycket lättare att grundligt tillgodogöra sig de för deras presterliga bana erforderliga teologiska fackstudier, än om de omedelbart efter studentexamen börjat fackstudiet, dels äfven att presteståndet i dem ständigt egde en kärntrupp, som kunde uppehålla ståndets anseende och namn af ett *lärd*t stånd. Nu hafva emellertid examensfordringarne för den filosofiska graden och i allmänhet för filosofiska fakultetsexamina blifvit så höjda, att dessa examina icke kunna begagnas såsom preliminär-examina i annat än högst få fall, och skolans förändrade ställning gör äfven skollärarnes öfvergång i kyrkans tjänst till ett undantag. Om nu det är nödvändigt för både kyrkan och det borgerliga samhället, att den klass af tjänstemän, som skall bekläda befattningar af så vigtig beskaffenhet, som de presterliga inom alla dessa ofantligt många församlingar, af hvilka den svenska kyrkan består — om, säger jag, det är nödvändigt att denna embetsmannaklass intager en ställning, hvilken i afseende på allmän bildning sätter dem åtminstone i jembredd med flertalet af församlingens medlemmar af de bildade klasserna, så lärer det också blifva oundgängligen nödvändigt, att man söker bereda de blifvande församlingslärarne tillfälle till tillräcklig undervisning under den tid, de vid universitetet idka sina fackstudier, likasom att man tillser det undervisningstiden icke blir allt för kort. Jag påminner mig, hurusom för tio till femton år tillbaka, under min vistelse vid Upsala akademi, det icke ansågs såsom ovanligt, att samtliga prestexamina voro aflagda efter en studietid af tre terminer, d. v. s. ett och ett halft år. Jag vet icke om det är möjligt att kunna, utan att lärotiden väsentligen förlänges, i någon mån höja prestbildningen; men för att kunna hinna detta eftersträfvansvärda mål, torde det vara nödvändigt att, äfven om studietiden för vederbörande skulle förlängas, för de särskilda läroämnena tillsätta tillräckligt antal lärare, hvilka först derigenom försättas i tillfälle att hvar för sig med önskvärd kraft egna sig åt studiet af och undervisningen uti de olika ämnena.

Den siste talaren yttrade äfven, att, enligt hvad han trodde sig veta, åtskilliga af de teologiska lärarne för närvarande icke behöfva för undervisningens meddelande arbeta mera än fyra timmar i veckan. Jag tror dock att en så lycklig förmåga hörer snarare till ett drömdt, än verkligt förhållande; ty om dessa lärare också icke *föreläsa* mera än fyra timmar i veckan, så äro dock deras ansträngningar dermed icke slut, enär en mängd andra timmar torde åtgå för beredelser till dessa föreläsningar, till examina, tentamina och enskild undervisning, samt lärarens egna studier också lära kräfva sin tid. Läraren är, med ett ord, underkastad vida större och trängnare ansträngningar, än hvad den ärade talaren tycktes föreställa sig.

Jag vill således, under förklaring att jag ansluter mig till de enligt min uppfattning grundliga skäl, som talaren på karlstadsbänken anförde, förena mig med dem, som yrkat bifall till Utskottets hemställan.

*Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)*

Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)

Herr Axell: En föregående talare, Herr Biskop Rundgren, betraktade frågan endast ur skriftens och kyrkans synpunkt, samt påpekade, att de schismatiska rörelserna och den lifaktighet, som i religiöst afseende utvecklats i vårt land, numera nödgade presterskapet att söka förskaffa sig större bildning, än som fordom ansågs för detta kall erforderligt. Talaren härledde derutur nödvändigheten för stiftet och kyrkan att erhålla *lärda* prester. Jag ber att få betrakta frågan ur samma synpunkt, men vill emot hans åsigt invända: månne det icke är bättre att vi hafva *några* prester än inga, att vi kunna påräkna ett tillräckligt antal af sådana som vilja egna sig åt presterliga kallet, än att nödgas befara en allmän prestebrist — något som, derest den åtgärd, hvarom nu är fråga, vunno Riksdagens bifall, möjligen och sannolikt skulle inträffa. Inrättandet af den nya professionen skulle nemligen ovilkorligen komma att leda till ökade fordringar för våra prestkandidater, och detta å andra sidan komma att leda till minskning i deras antal. Sedan den teologiskt filosofiska examen blifvit obligatorisk, kommer förvärfvandet af det författningsenligt bestämda presterliga bildningsmättet att kräva en tid af fem år. Man vet tillika, hurusom inom de särskilda orterna af riket presternas löneinkomster blifvit genom vederbörande regleringsnämnder reglerade för en tid af 50 år. Vid sådant förhållande frågar jag, om Herrarne tro, att många skola känna sig så frestade af dessa lönebelopp, att de vilja underkasta sig en fem års lång kurs för att nå sådana löner. Jag tror för min del, att så icke blir fallet och att detta är en fara, som från kyrkans och stiftens synpunkt är ganska beaktansvärd.

Min graune på vesternorrlandsbänken trodde, att anledningen till mitt beklagande deraf, att Herr Myrbergs reservation icke kommit till Riksdagens kännedom, var den, att jag ansåg, att, derest så varit förhållandet, Stats-Utskottet skulle kommit till ett annat resultat. Detta var dock iegalunda grunden för mitt uttalande, utan grunden var den, att jag fann det vara en mindre god banna man beträddt, då man icke omnämde reservationer mot en myndighets utlåtande på samma gång man framlade den af majoriteten omfattade meningen.

Jag har i denna fråga förordat sparsamhet, icke derföre att frågan skulle vara ny, eller första gången före, såsom samme talare förmenade, men derföre att under nästa års lopp en förändring i afseende å vår förberedande teologiska examen kommer att inträda. Hvars inverkan å prestbildningen man bort afvakta, innan man fattade ett beslut i föreliggande syftning. Det är ej heller på samma grunder, som de af Herr Carl Anders Larsson angifna, jag påyrkar afslag å Utskottets betänkande. En stegring å åttonde hufvudtitelns slutsumma med — låt vara — 200 procent under en längre tid förefaller mig nemligen icke såsom något i och för sig ondt utan tvärtom såsom något jemförelsevis godt, då nemligen deraf framgår, att våra andliga behof under denna tid stegrats till den grad, att de kräva en sådan tillökning. Men är man tvungen att göra besparingar, anser jag det man är både berättigad och skyldig att tillse,

hvar dessa besparingar lämpligast kunna göras, men dervid bör man icke, såsom Stats-Utskottet synes mig hafva gjort i afseende på denna och följande punkter, välja i väpplingen och stanna i starren. Af alla anledningar till besparingars vidtagande, som förekomma på åttonde hufvudtiteln, synes mig denna hafva varit den närmaste. Jag yrkar alltså fortfarande afslag å betänkandet.

*Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Uppsala.
(Forts.)*

Herr Rydin: Sedan Herr Wieselgren yttrat sig, vill jag icke något vidlyftigare till besvarande upptaga de i allmänhet öfverdrifna påståenden som min ärade granne nyss gjorde och således hvarken bemöta hans slumpvis framkastade siffror eller hans öfriga mindre rigtiga uppgifter. Jag vill blott, till hvad Herr Wieselgren yttrade, tillägga, att jag icke tror det vara så alldeles lätt att åstadkomma fyra timmars föreläsningar i veckan, utan att dertill fordras icke så ringa ansträngning, och att det alltså är skilnad mellan fyra timmars föreläsningar och fyra timmars arbete. Dessutom vill jag nämna i anledning af samme talares påstående, att alla teologiska fakultetens lärare en gång samtidigt voro ute och reste, och att således icke någon professor skötte sin plats, att detta påstående icke håller streck; ty verkliga förhållandet var, att endast två af fakultetens professorer samtidigt hade permission för utrikes resa, och detta för att förbättra en vacklande helsa.

Hvad Herr Axell nämnde derom, att man genom inrättandet af en ny professur skulle försvåra examina och derigenom öka prestbristen, håller icke heller streck. Förhållandet är alldeles motsatt, eller att ju mera ett ämne bearbetas, desto lättare blifver det för läraren att i undervisningsväg föredraga detsamma på ett fruktbarande sätt, och desto lättare för lärjungarne att inhemta de fordringar, som i ämnet på dem ställas. Deremot ju färre lärareplatser, desto svårare för lärjungarne att erhålla behöflig handledning för att göra ordentliga studier. Det var också detta som fordom till en del vållade, att man nödgades ställa så små fordringar på prestbildningen; man hade icke tillräckliga lärarekrafter för erbjudande af den undervisning, som erfordrades, derföre kunde icke heller fordringarne på lärjungarne ställas stora. Vill man således minska prestbristen, underlätta de teologiska studierna och befordra prestbildningen, förfar man utan tvifvel klokast och bäst, om man ökar lärarekrafterna inom teologiska fakulteten och derigenom för de nuvarande professorerne gör det möjligt att kunna fullgöra sin pligt. Ty, mine Herrar, det måste kännas tungt för en lärare att undervisa i ett så beskafadt ämne, att han icke på grund af det ökade intresset för detsammans studium kan tillfredsställa krafven på undervisning deri. Herrarne veta icke hvilka svårigheter en lärare har att kämpa mot, då han inser nödvändigheten af en förstärkning i lärarekrafterna men icke kan åstadkomma den. Fordringarne på undervisning blifva större, studenternas kritik blir allt kraftigare, och det skulle fordras öfvermenskliga krafter hos en professor för att kunna omfatta ett ämne, som förut kanske haft en ganska trång omkrets, men sedermera allt mer och mer utgrenat sig. Han måste vid sådant förhållande antingen lemna å sido somliga

*Om anslag till
afjönning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)*

vigtiga vetenskapsgrenar för att egna sig åt öfriga sådana, eller ock ställa sig på medelmåttans ståndpunkt i hvarje särskild sådan gren.

På grund af dessa förhållanden fortfar jag i mitt yrkande om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr C. A. Larsson: Herrarne behöfva icke ropa på proposition, ty jag tänker för min del icke länge uppehålla tiden, utan anhåller endast få yttra några ord till mitt försvar mot de repliker mot mitt förra anförande, jag af de båda senaste talarne fått uppbära.

Herr Wieselgren började med att säga, att det i fordna tider icke var svårt att få prester, emedan fordringarne i de teologiska examina då icke voro så stora, utan ett eller två år voro tillräckliga för kursens afslutande. Det kan vara, att han häri har rätt; jag vill åtminstone icke bestrida, att så varit förhållandet. Men skilnaden mellan förhållandena då och nu var emellertid den, att då hörde de bildade klasserna på presternas predikningar, men nu göra de det icke. I de flesta församlingar är, åtminstone enligt min erfarenhet, detta förhållandet; nu går man icke längre och hör presterna predika i kyrkan utan nu hör man i stället — såsom Herr Rundgren omnämnde — desse predikanter, som en viss stiftelse utsänder öfver land och rike — alla socknar. Och man icke allenast hör på dem, nej man till och med bygger särskilda kyrkor för deras räkning, för den händelse nemligen att vissa socknar, såsom understundom är händelsen, icke vilja för dem upplåta sina kyrkor.

På ömse sidor om den socken, der jag bor, hafva invånarne i ett par socknar uppbyggt sådana der bönhus, som de kalla dem, och der är det alltid fullt med sådana prester, som Herr Rundgren talade om. Det måste väl vara något fel i sjelfva institutionen, ty ju lärda presterna blifva, desto mindre går man och hör på dem. Hufvudsakliga meningen med presternas bildning vore väl den, att de skulle blifva så lärda, att åtminstone simpelt folk gick och hörde på dem, när de predikade, men det är icke fallet, utan dylikt folk gå till dessa kolportörer, som Biskop Rundgren mycket riktigt betecknade såsom mindre lärda än presterne. Detta göra äfven många ståndspersoner, och det har gått så långt i min ort, som ingalunda är bland de minst upplysta, att bönderna sjelfva gifvit sig till att predika, och det utan att hafva sett något universitet. Således kan felet icke, såsom en talare nämnde, ligga deri, att presterna i bildning icke stå på samma nivå som annat bildadt folk i församlingen, om man icke skall anse det ligga i deras brist att kunna skicka sig i sällskapslifvet, ty om de det kunde, skulle nog de bildade klasserna hafva ett nöje deraf, men icke hafva de deraf någon uppbyggelse till själen, ty den tager man från kolportörerne.

Det finnes ett ondt vid universiteten, som Herrarne icke lagt märke till, och det är, att man der icke får kunskapen för intet. Jag vet detta icke af egen erfarenhet, utan jag har resonnerat härom med personer, som der studerat, och de hafva sagt, att de på föreläsningarna ingenting få lära sig, utan de få köpa sig sina kunskaper genom enskild undervisning af dervarande lärare, möjligen i lägre grad,

och betala för hvarje timme, och det är på detta sätt de få lära sig allt hvad de vid universitetet inhemta af lärdom. Dessutom hafva fordringarna i alla möjliga ämnen på senare tiden uppdrifvits ofantligt, så att det är omöjligt för de studerande att i ett visst ämne blifva lika sluga nu som i förra tider, när man fick följa råd och fallenhet och icke var tvungen att studera hundratals eller åtminstone ett tjugetal af ämnen, utaf hvilka hvarje ämne kräfver sin man. Det är deri felet ligger, att man skall plugga i sig så många olika ämnen, och när man skall splittra sina arbetskrafter på så många håll, kunna Herrarne väl aldrig vänta att presterne skola blifva lika lärda nu som förr, då de skola lära sig så mycket som icke hör till en presterlig bildning.

Det är icke lyckligt, såsom en talare på upsalabänken nämnde, att fordringarna blifva större och större, ty de få lära sig allt för olika ämnen.

Det är icke tänkbart, om man genomläser universitetsstatuterna, det är icke möjligt att tänka sig, att en person skall kunna proppa i sin skalle allt hvad der fordras. Nej! de Herrar, som varit nog lycklige att få begagna sig af undervisningen vid universitetet, de kunna sjelfve bedöma detta, och de veta nog också, att det är allt för stora fordringar, man nu ställer på dem, för att de må blifva lärde. Men tiden är nu sådan, att den, som icke studerat, betraktas som ett kryp-kräk, hvilket hvem som vill kan trampa på och förakta, men han är dock den, som får tråla för att anskaffa dessa nio millioner, som erfordras till undervisningens befrämjande, och han föraktas, emedan han anses för okunnig och dum. Kan detta vara nyttigt? Nej ingalunda. Hade man fått en reform i den rigtningen, att det stode hvar och en fritt att studera efter sin fallenhet, då skulle man fått se lika som i fornda tider lärde män växa ut likt klara ljus, men plocka fram dem nu om Herrarne kunna, jag kan det icke. — Jag yrkar emellertid afslag å Utskottets hemställan.

Grefve Sparre: Då jag för ett ögonblick sedan på en kort stund lemnade denna Kammare, hade jag nyss hört representanten från Karlstad på ett så öfvertygande sätt framställa sina åsichter om behovet af denna profession, att jag kände mig, med eller mot min vilja, tvungen att rösta för förslaget. Då jag en stund efteråt återkom, hörde jag en annan representant, så tvärsäkert yttra sig mot detsamma, på den grund, "att man icke skulle proppa sin skalle full med lärdom", att jag verkligen icke visste om jag skulle gråta eller skratta. Det är sorgligt, att man på detta rum och i slutet af nittonde århundradet talar om att lärdom är skadlig. Är det lämpligt att skämta i ett sådant ämne, som i fråga om den religiösa undervisningen, och kan lärdom der anses öfverflödigt? Jag vill icke vidare sysselsätta mig med detta yttrande; men jag har hört åtskilliga andra yttranden, exempelvis representantens ifrån Sundsvall, hvilka jag fäst mig vid. Han sade, att det vore skadligt, om man hade för stora pretentioner på prestbildningen. En annan talare sade nyss, att de bildade klasserna icke gå i kyrkan och folket icke heller, men att de gå och

*Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)*

*Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)*

höra på desse vinkelpredikanter i bönehusen. Han tillade, att man haft svårt att få presterliga sysslor tillsatta nu och undrade, huru det skulle gå hädanefter, om man hade större anspråk på presternas kunskaper. Mine Herrar! jag vill erinra Er om att det icke är de större anspråken på kunskaper, som gjort att mången man icke egnat sig åt presterliga standet. Erfarenheten har aldrig visat, att stora fordringar afhållit en man från att egna sig åt ett yrke.

Förhållandet är precis tvärtom; dessa ökade anspråk på bildning öka intresset för vetenskapen och locka genom vetenskapens eget innehåll personer att egna sig deråt. Ungdomen är icke, i fråga om val af lefnadsyrke, så rädd af sig. Men den väljer icke ett yrke, som ej är hvad man kallar "ansedt". Hvad som gjort att man hittills så ogerna egnat sig åt den presterliga banan har varit dels, att den banan varit dekonserverad och just derföre att anspråken för den presterliga examen varit så små, hvaraf åter följt att just de som haft de minst goda anlag för studier i allmänhet egnat sig åt detta studium; jag talar nu i allmänhet, medgifvande undantag. Derför har prestens yrke icke varit särdeles uppburet i allmänna opinionen. Höjom derföre anspråken på prestens bildning; och män med förmåga skola icke tveka att egna sig åt prestembetet. Då, på sätt redan af en föregående talare blifvit bättre och utförligare skildradt än jag skulle kunna göra det, det är just de schismatiska rörelserna i vårt land som gjort att folk, i stället för att bevista den allmänna gudstjensten, infinna sig i dessa enskilda vinkelpredikanter så kallade bönehus, är det då icke skäl att söka få så många män som möjligt med förmåga, talang och skicklighet att uppträda och predika i våra kyrkor? Det är just på detta sätt man skall förmå folk att mer än nu är fallet infinna sig vid den offentliga gudstjensten, men icke genom att nedsätta kompetensvilkoren för prestexamen och dymedelst locka en mängd okunnigt folk in på denna bana, ty dermed skall man, såsom nämnt, icke kunna åstadkomma att våra kyrkor komma att besökas och de enskilda bönehusen stå tomma. Nej, mine Herrar, om vi i denna af religiösa rörelser uppfyllda tid vilja sammanhålla och höja kyrkan, så höjom bildningen hos denna kyrkas män! Det är den enda utvägen att stänga bönehusen och få folk att gå i kyrkan. Den som i likhet med mig har erfarenhet af dessa bedröfliga idioter, som gå omkring i bygderna och predika, samt af all den skada de åstadkomma, den inser ock behöfvat af att i kyrkans tjänst hafva anstälde män, hvilkas bildning är tillräcklig att bekämpa och utrota dessa kolportörer. Må vi derföre söka att höja den religiösa undervisningen vid våra universitet, på det att kyrkans prester må kunna sättas i stand att bekämpa dessa osunda andliga rörelser.

Jag anhåller om bitall till Utskottets förslag.

Herr Strömberg: Jag anhåller endast att få tillkännagifva, att jag ansluter mig till dem som yrkat bifall till Utskottets förslag. Jag gör det af den fullaste öfvertygelse, då jag inser vigten af de skäl, som tala för ifrågavarande sak och som af alla vederbörande, den teologiska fakulteten vid universitet, konsistorium majus och kanslers-

embetet, blifvit anförda. Jag gör det också på grund af hvad jag under diskussionen förnummit från de mycket vägande röster, hvilka här höjt sig till förmån för ifrågavarande anslag och framställt bevis, som, efter hvad jag tror, icke kunna jäfvas.

Medan jag har ordet vill jag äfven anhålla att få tillägga ett eller annat ord i afseende på de yttranden, som från andra sidans talare afgifvits. *En* talare har trott sig kunna påstå, att af alla de anslag, hvarom i detta betänkande vore fråga, *detta* vore det som man först och främst borde afslå. Detta yttrande, som faldes af en talare på en af norrlandsbänkarne, stämmer på det förunderligaste sätt illa tillsammans med hvad kanslersembetet anført, nemligen att *intet af de från universiteten nu framställda önskningsmål är angelägnare, än att den teologiska fakulteten på ett fullständigt och med dess viktiga åligganden öfverensstämmande sätt organiseras, och att samma kanslers-embete nu på det varmaste förordar denna sak.* Jag för min del finner det förra yttrandet vara genom det senare, af en auktoritet afgifna, på det bestämdaste vederlagdt.

En annan talare har sagt, att den svenska nationen som förut skulle vara på väg att "försvara ihjel sig", nu, till följd af för många anslag åt *detta* håll, är i fara att "lära ihjel sig". Nåväl, mine Herrar, detta blir då en ädel död, i synnerhet om man dess förinnani *nu ifrågavarande* ämnen hunnit lära sig tillräckligt.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf Herr vice Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på afslag å samma hemställan, dels ock på bifall till det förslag, Herr Fosser framställt uti det senare af sina under öfverläggningen afgifna yttranden; och fann Herr vice Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda meningen. Votering blef begärd, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, en omröstningsproposition af följande lydelse uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 3:dje punkten mom. a af utlåtandet N:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets hemställan.

Omröstningen företogs; och visade sig vid röstsedlarnes sammanräkning, att 75 ledamöter röstat ja mot 73 som röstat nej; varande alltså Utskottets hemställan bifallen.

*Om anslag till
aflöning för
en ny teologie
professor i
Upsala.
(Forts.)*

Mom. b.)

Bifölles.

*Om höjning af
anslaget till
bokinköp för
Upsala univer-
sitetens bibliotek.*

Punkten 4.

Utskottet hade hemställt:

att Kongl. Maj:ts förslag att med 5,000 kronor höja det årliga anslaget till bokinköp vid universitetsbiblioteket i Upsala icke måtte vinna Riksdagens bifall.

I anledning af nämnda hemställan, mot hvilken Herrar *L. M. Nordenfelt* och *R. von Kræmer* inom Utskottet reserverat sig, anförde

Herr Rydin: Behovet af den af Kongl. Maj:t äskade tillökning i anslaget för bokinköp vid universitetsbiblioteket i Upsala är allmänt erkänt: Stats-Utskottet sjelf erkänner det mäktiga inflytande, som en institution sådan som ett bibliotek har på universitetets verksamhet samt att det ligger vikt uppå, att detsamma förkofras och omsorgsfullt vårdas. Chefen för ecklesiastikdepartementet har anfört åtskilliga motiv för sin framställning, bland hvilka jag ber att få framhålla några, såsom att den prisstegring, som inträdt under de båda sista årtiondena, äfven sträckt sig till böckers inköp och bindning; att antalet lärare och lärjungar vid universitet betydligt ökats; att undervisningen blifvit allt mer specialiserad och omfattade flera vetenskapsgrenar, hvilka, då det nuvarande anslaget af 10,200 kronor bestämdes, icke afsågos; samt att studierna gingo allt mera i detalj; hvilket allt föranledt, att biblioteket anlidades i långt större mån nu än förr. Nyssnämnda anslag för det ifrågavarande ändamålet, som för mera än 20 år sedan år 1851 bestämdes, motsvarar derföre nu icke ett värde af mera än 7,000 kronor. Och i förhållande dertill har det antal bokliga arbeten, som biblioteket har tillfälle att förvärfva sig, naturligtvis minskats. Särskildt tillåter jag mig erinra, att Stats-Utskottet vid sistlidne riksdag, vid fråga om Kongl. biblioteket, ansåg en tillökning af 6,000 kronor i dess anslag till bokinköp vara behöfzig. Härvid är att märka, att universitetsbiblioteket förhåller sig till Kongl. biblioteket så, att det senare icke är skyldigt att inköpa arbeten rörande naturvetenskap och matematik, emedan det tillhör vetenskapsakademien att göra inköp af dylika böcker. Alltså behöfver Kongl. biblioteket icke förse sig med en vigtig branch af vetenskapliga arbeten och som mest tynger på kostnaderna i följd af de dyrbara planschverk, som vanligtvis åtfölja dem. Under sådana förhållanden synes det vara obilligt, att icke Upsala universitet likasom äfven Lunds, beträffande hvilket regeringen framställt enahanda begäran, får sitt anslag till bokinköp så förhöjdt, att det kan rikta sitt bokförråd i samma grad som det hittills varande anslaget från början afsåg.

Jag ber att såsom en ytterligare jemförelse mellan Upsala biblio-

tek och Kongl. biblioteket få erinra derom, att, under det att det sistnämnda årligen utlånar ungefär 2,000 böcker, så uppgår antalet boklån vid Upsala universitet till ett antal af 3,000. Det är naturligt att äfven denna lifliga utlåningsrörelse nödvändiggör en större tillökning af skrifter och böcker i flera vetenskapliga grenar.

Om höjning af anslaget till bokinköp för Upsala universitets bibliotek.
(Forts.)

Såsom ett ytterligare skäl för saken torde tillåtas mig anföra, att 1850—51 årens Riksdags Stats-Utskott erkände, att universitetsbiblioteket i följd af dessa förhållanden behöfde större anslag till bokinköp än Kongl. biblioteket; och med anledning deraf beviljade äfven Riksdagen för ändamålet, visserligen icke större, men lika stort anslag som Kongl. biblioteket då hade. Då Kongl. Maj:ts begäran nu inskränker sig till att universitetsbiblioteket må kunna utvidga sig i samma proportion som förut, så fordrar väl billigheten att denna begäran af Riksdagen bifalles.

Jag anhåller derföre om proposition å afslag på Utskottets hemställan samt bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr Strömberg: Efter den grundliga utredning af ämnet, den siste talaren lemnat, återstår för mig icke mycket att tillägga. Stats-Utskottet har icke funnit sig föranlåtet att tillstyrka bifall till den äskade anslagsförhöjningen och har såsom skäl derför tydligt och klart angifvit nödvändigheten af sparsamhet, på samma gång likväl som Utskottet uttalat sin öfvertygelse derom, att en möjligast rik boksamling vid ett universitet utöfvar ett mäktigt inflytande på dess vetenskapliga verksamhet. Jag vill icke på något sätt underkänna det skäl, hvarpå Stats-Utskottet grundat sitt beslut; ty jag inser mycket väl sanningen af den sats, som så ofta upprepas i denna Kammare, nemligen att det ändå är de små bäckarne, hvilka slutligen göra den stora floden. Men ingen torde bestrida, att vid den anslagsfråga, som nu föreligger, i första rummet bör tagas i betraktande den stora betydelse ett bibliotek, som är tidsenligt och i stånd att följa utvecklingen inom alla vetenskapliga områden, eger för det vetenskapliga lifvet vid ett universitet. Fäster man dernäst uppmärksamheten vid, huru forskningsbegäret i alla vetenskapliga ämnen i vår tid uppspirat på sådant sätt, att icke allenast sjelfva vetenskaperna studeras utan äfven dessas bivetenskaper i detalj äro föremål för studier, samt huru nu mera än förr den kunskapsökande ungdomen anlitar detta hjälpmedel för sin bildning, så hemställer jag, huruvida det ej under sådana förhållanden kan vara skäl att låta betänkligheterna vika. Det synes mig i sjelfva verket icke rätt och för en god sak främjande att låta universitetet i Upsala stå kvar vid det gamla låga anslaget för inköp af böcker, då, såsom nyss af en annan talare antyddes, alla tryckerikonstens alster och isynnerhet vetenskapliga verk stigit i pris, samt till och med den yttre utstyrseln, inbindningen, betingar 50 å 100 procent större kostnad än förr. Den hedrande frikostighet, som alltid utmärkt den svenska Riksdagen och icke minst denna Kammare i fråga om anslag till vetenskapliga ändamål, hoppas jag icke heller nu skall förneka sig.

Jag tager mig friheten yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

*Om höjning af
anslaget till
bokinköp för
Upsala univer-
sitet's bibliotek.*
(Forts.)

Herr Hörnfeldt: Till de skäl för afslag, Stats-Utskottet anfört i betänkandet, vill jag ytterligare lägga ett. Af bilagan till Kongl. Maj:ts proposition framgår nemligen att utrymmet i universitetsbibliotekets nuvarande byggnad redan är temligen knappt och att i händelse af ett forceradt inköp af böcker, för hvilka utrymme saknas, man kan befara framställning om anslag för nödig tillbyggnad af huset eller måhända till och med om anslag till ett nytt bibliotekshus. Utskottet ansåg derföre, att med förhöjningen af anslaget till bokinköp borde tills vidare anstå, så mycket hellre som Upsala universitet för ändamålet redan har ett årsanslag af 10,200 kronor. Jag anser för min del, att under sådana omständigheter det ej kan vara olämpligt att afslå den nu begärda förhöjningen i anslaget och yrkar för den skull bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Väl är det sant, att den ekonomiska ställningen i vår land för närvarande icke är synnerligen god, men så klen är den sannerligen icke, att Riksdagen ej med god vilja skulle kunna bereda en förhöjning af 5,000 kronor i anslaget till bokinköp vid Upsala universitetsbibliotek. Jag tror för min del, att Stats-Utskottet här målat för mycket svart i svart. Om någon bitanke skulle ligga bakom detta afslag, nemligen att fortfarande bokinköp skulle kunna föranleda behof af ökad utrymme genom utvidgning af biblioteksbyggnaden, så kan jag ej finna, att denna bitanke bör vara bestämmande, ty om bokförrådet ökas så mycket att byggnaden ej kan inrymma detsamma, måste man betrakta det såsom en af förhållandena påkallad nödvändighet att genom tillbyggnad anskaffa större utrymme. När professorernas löneförmåner icke äro ställda högre än för närvarande, antager jag att deras tillgångar ej medgifva dem att köpa dyrare verk, och ännu mindre förmå lärjungarne göra det. Som bekant, idka äfven studenterna nu för tiden ganska omfattande specialstudier, synnerligen inom den filosofiska fakulteten, trots det hinder för koncentrering af studierna, som ligger i den nu gällande examensstadgan.

För min del måste jag instämma med dem som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Key: Den siste talarens anförande har uppkallat mig. Hans tal gick ut på att, om det icke saknats god vilja, hos Stats-Utskottet att tillgodose bildningens kraf, skulle Utskottet ej motsatt sig den ringa anslagsförhöjning, som här blifvit ifrågasatt. Jag tror ej talaren vill förneka, att Första kammaren besitter god vilja att tillgodose bildningens fordringar; men det oaktadt har Första Kammaren med en icke obetydlig majoritet biträdt Stats-Utskottets förslag. Skulle nu Andra Kammaren besluta annorlunda, så skulle frågan blifva föremål för gemensam votering. Denna omständighet behöfver visst icke vara ett skäl för Kammaren att biträda Utskottets förslag; men den torde deremot kunna anföras såsom bevis derpå att Stats-Utskottet ej kan sägas hafva varit utan god vilja att tillgodose bildningens kraf,

ehuru Utskottet ej ansett sig kunna tillstyrka ifrågavarande anslagsförhöjning.

En talare på norrlandsbänken omnämnde, huruledes man äfven af bilagan till statsverkspropositionen hade anledning till betänksamhet i denna anslagsfråga. Jag skall litet närmare redogöra för hvad han endast antydningssvis vidrörde.

I bilagan n:o 7 till samma proposition omförmäles att "bibliotekarien tillagt, att den af honom föreslagna summan blifvit tilltagen så lågt endast med afseende på svårigheten att under de närmast kommande åren finna utrymme för en större tillökning af biblioteket".

Nu kan man svara: detta är icke heller något skäl. Men mine Herrar, jag tror verkligen att bildningens sanna vänner icke böra ställa sina anspråk så högt att, då Riksdagen helt nyligen beviljat millioner till universiteten, ingenting får bottna, anspråken ändå icke taga slut, åtminstone för någon tid, utan växa, oupphörligen växa i samma proportion som anslagen, så att ju mer man beviljar, ju mera vill man ha.

Jag anser sålunda för min del fullt skäl förefinnas för bifall till Utskottets hemställan.

Herr *Lars Ersson* i Vik instämde med Herr *Key*.

Herr *Sven Nilsson*: Jag är hufvudsakligen förekommen af den föregående talaren. Men med anledning deraf, att en talare på stockholmsbänken som så ofta får bifall till sina framställningar här i Kammaren, åberopat de skäl som blifvit anförda i Första Kammaren, någon gång till och med utan att ens nämna dessa skäl, anhåller jag nu en gång att få åberopa de skäl, som i Första Kammaren blifvit anförda för bifall till Stats-Utskottets förevarande förslag, men jag skall icke heller för Kammaren dölja dessa skäl, och de äro desamma som Utskottet i sitt betänkande framhållit. Första Kammaren har nemligen på dessa skäl bifallit Utskottets förslag, och jag anhåller, att äfven andra Kammaren på samma skäl måtte bifalla Utskottets hemställan.

Grefve *Björnstjerna*: Stats-Utskottets skäl förefalla mig i motsats till flere föregående talare, icke så särdeles öfvertygande. Utskottets förnämsta skäl för afslag å anslaget är, att det kan komma att blifva ondt om utrymme för böckerna i bibliotekshuset. Hvar och en som känner till biblioteket i Upsala vet dock att hela öfre våningen för närvarande står alldeles tom. Brist på utrymme kan således omöjligen under de närmaste 50 åren uppstå; Utskottets fruktan förefaller då minst sagdt obefogad. Anser Första Kammaren att vetenskapen kan befordras vid universitetet, utan att bokförrådet derstädes ökas i samma mån, som vetenskapernas framsteg sådant kräfver, då må den åsigten stå för Första Kammarens räkning. Jag åtminstone kan icke fatta en sådan tankegång, det måste jag bekänna. Då jag dessutom tyckte mig finna att Andra Kammaren icke alltid varit så angelägen om att följa Första Kammarens exempel, så hemställer jag,

*Om höjning
af anslaget till
bokinköp för
Upsala univer-
sitetts bibliotek.
(Forts.)*

*Om höjning
af anslaget till
bokinköp för
Upsala universi-
sitets bibliotek
(Forts.)*

enär detta exempel denna gång är särdeles underhaltigt, om Kammar-
ren icke äfven nu skulle vilja gå sin egen väg och i stället besluta i
enlighet med Kongl. Maj:ts förslag, till hvilket jag, med afslag å Ut-
skottets hemställan, yrkar bifall.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr vice Talmannen
propositioner, enligt de meningar som förekommit, såväl på bifall till
Utskottets hemställan, som på yrkandet att, med afslag å nämnda
hemställan, Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning måtte bifallas;
och förklarade Herr vice Talmannen sig hafva funnit den förra propo-
sitionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes samt
företogs enligt en nu uppsatt och af Kammararen godkänd så lydande
omröstningsproposition:

“Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 4 punkten af
utlåtandet N:o 11,

röstar Ja:

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammararen med afslag å Utskottets hemställan
bifallit Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.“

Omröstningen utföll med 102 ja mot 35 nej, i följd hvaraf Ut-
skottets hemställan blifvit af Kammararen bifallen.

Punkten 5.

Bifölls.

*Om anslag för
meteorologiska
institutionen i
Upsala.*

Punkten 6.

Uti *mom. a* hade Utskottet gjort följande hemställan:

att Kongl. Maj:ts nådiga framställning om anvisande af 6,000
kronor för den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala
icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Enligt anteckning å utlåtandet voro reservationer mot nämnda
hemställan inom Utskottet anmälda

dels af Herrar *C. Ekman* och Grefve *L. af Ugglas*, hvilka till-
styrkt anvisande af 1,500 kronor årligen till bestridande af trycknings-
kostnader för ifrågavarande institution;

och *dels* af Herrar *L. Nordenfjelt*, Grefve *G. Sparre*, *C. F. af*

Geijerstam, R. von Kræmer och O. E. L. Dahm, hvilka yrkat bifall till hvad Kongl. Maj:t i ämnet föreslagit.

Om anslag för meteorologiska institutionen i

Upsala.
(Forts.)

Sedan Utskottets förslag blifvit uppläst, begärdes ordet af

Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet Herr Statsrådet Carlson, som yttrade: Det behof, som i den förevarande punkten är framlagdt för Riksdagen, har visserligen inom Stats-Utskottet tillvunnit sig någon uppmärksamhet, som man kan se af Utskottets motivering; men framställningen har likväl icke lyckats erhålla Utskottets förord. Med anledning deraf anhåller jag att få anföra några ord till förmån för densamma.

Lösningen af den gåta, som blifvit oss förelagd i uppgiften att förklara de naturkrafterns verkningar, som allra närmast omgifva oss och öfva det starkaste inflytande ej allenast på vårt välbefinnande, utan på vår verksamhet, de krafterns nemligen, som bestämma luftens klimatiska förändringar, har länge varit ansedd omöjlig. Det kan derfor icke förundra någon att, när man ändtligen trott sig vara på spåren af en sådan lösning, arbetet derå blifvit ifrigt och med styrka fullföljdt.

Det är också händelsen att man icke inom andra länder kan framvisa någon vetenskapsgren, som på senare tiden blifvit understödd med så stora uppoffringar som just meteorologien. Hos oss vaknade ifvern för denna vetenskap först bland ungdomen vid Upsala universitet. Den insitution, hvarom här är fråga, uppkom redan för 13 år sedan på det sätt, att något öfver 120 studenter öfverenskommo att timma för timma, dag och natt hela året om anställa meteorologiska observationer. Dermed höllo de ut i tre år och antecknade sjelfva de vunna resultaten. Sedermera fortsattes undersökningarne med tillhjälp af sjelfregistrerande apparater. Resultatet af dessa observationer föreligger i de offentliggjorda berättelserna om anstaltens verksamhet, som väckt stort uppseende inom hela den vetenskapliga verlden och af utmärkta representanter för den meteorologiska vetenskapen förklarats icke stå efter någon annan vetenskaplig anstalts publikationer i detta ämne. Denna meteorologiska anstalt skulle nu, sedan den dels genom enskilda personers frikostighet och dels genom smärre anslag af universitetet så länge upprätthållits, efter all anledning icke längre kunna bestå, om icke Riksdagen lennar understöd till den samma, och detta bör man väl söka undvika. I alla händelser är den enligt min fulla öfvertygelse och, efter hvad jag tror, alla sakkunnige mäns omdöme väl förtjent af uppmuntran från Riksdagens sida.

Det är en sanning att, på sätt Utskottet också i sitt betänkande erinrat, här i Stockholm finnes en meteorologisk centralanstalt, afsedd för hela landet gemensamt, och detta är för vårt land en fördel. Men huru litet *det* observationsarbete, som för närvarande pågår vid meteorologiska anstalten i Upsala, går i vägen för den meteorologiska centralanstalten i Stockholm, derom upplyser tillräckligt klart det omdöme, föreståndaren för denna anstalt, Professoren Rubensson i frågan afgifvit. Herr Rubensson har nemligen yttrat att, långt ifrån att meteorologiska centralanstalten i Stockholm gör den i Upsala öfverflödigg, *företsätter*

Om anslag för meteorologiska institutionen i Upsala.
(Forts.)

den tvärtom ett så beskaffadt observatorium som det i Upsala, hvilket är en meteorologisk observationsanstalt af första ordningen. Ty central-anstalten i Stockholm har icke till uppgift att sjelf verkställa observationer, utan endast att sammanfatta och bearbeta de observationer, som ingå från andra orter. Och dessa observationer verkställas på öfriga punkter af landet så få gånger på dygnet, att det, som Professor Rubensson uttryckt sig, behöfves ett "rättesnöre" för dem, och dertill är just den meteorologiska anstalten i Upsala, som företager observationer hvarje timma på dygnet, väl lämpad. Om man skulle upprätta ett sådant observatorium i Stockholm, skulle kostnaden derföre ingalunda blifva mindre än för det redan i Upsala befintliga. — Men en följd af år skulle åtgå, innan det kunde arbeta sig upp till den höjd, som meteorologiska anstalten i Upsala redan nu innehar. Ty, enligt samme vetenskapsmans åsigt, fordras det flera år, innan en sådan meteorologisk försöksanstalt hunnit arbeta sig in i förhållandena för att med full säkerhet kunna tillgodogöra sig sitt aktgifvande på fenomenen.

Jag skulle kunna återropa mångaframstående utländske vetenskapsmäns vitsord om den meteorologiska observationsseriens i Upsala utmärkta beskaffenhet, men vill nu inskränka mig till att i det hänseendet citera en utmärkt skotsk lärds uttalande.

Han anser denna meteorologiska anstalt i afseende å beskaffenhet icke stå efter någon annan dylik anstalt i hela Europa och i afseende på dess publikationer snarare framför många andra. En af Frankrikes störste vetenskapsmän inom denna vetenskapsgren, den nyligen affidne astronomen Le Verrier, har tillkännagifvit, att han hyste det största intresse för en så väl anordnad anstalt som den i Upsala, hvilken för öfrigt är utmärkt för den synnerligt tjenliga lokal, der den anställer sina observationer.

Då dessa observationer sålunda synas mig böra kunna räknas bland de främsta i vetenskapligt värde och dessutom icke endast bereda heder utan äfven stort gagn åt vårt land, anser jag att de äro väl förtjenta att med erforderligt anslag upprätthållas. Vid anstalten iakttagas nemligen icke endast de klimatiska företeelser, som vanligen utgöra föremål för meteorologiska observationer, utan derifrån utgifvas äfven serier af observationer öfver sådana förhållanden som särskildt för jordbruksnärningen äro af största vigt, såsom t. ex. om frostnätter, islossning, åskväder o. s. v. Anstalten har dessutom hundratals medarbetare i orterna, som likaledes göra iakttagelser för samma ändamål och hvilkas arbete ledes från anstalten. Den meteorologiska anstalten i Upsala står likaledes i spetsen för de observationer, som på öfver fyratio olika ställen i Europa anställas till utrönande af de högre luftströmmarnes rörelser. En så beskaffad anstalt, som dessutom för sin fortvaro endast fordrar ett så måttligt anslag som 6,000 kronor om året synes mig vara väl förtjent af svenska Riksdagens uppmuntran.

Äfven om detta anslag gäller, att det nu icke är första gången, som det är föremål för Regeringens uppmärksamhet. Behofvet deraf har redan förut blifvit för Kongl. Maj:t framlagd, ehuru Kongl. Maj:t icke ansett sig böra framlägga detsamma för Riksdagen, innan andra, mer omfattande frågor afgjorts.

*Om anslag för
meteorologiska
institutionen i
Upsala.
(Forts.)*

Hvad som härvid otvifvelaktigt i första rummet bör uppmärksammas, är huru man skall kunna anskaffa det material, som erfordras för upprätthållande af anstaltens vetenskapliga verksamhet samt vidare anställandet af de personliga krafter, som härför äro nödvändiga, nemligen dels en föreståndare, som bland den studerande ungdomen kunde sprida kunskapen om de meteorologiska fenomenen och väcka intresse för deras iakttagande och bearbetande, dels en amanuens till föreståndarens biträde vid observationernas verkställande.

Då således detta anslag är af verklig vikt, då naturvetenskapens nu pågående utveckling med ett slags nödvändighet fordrar en institution sådan som den nu ifrågavarande, då denna institutions nytta blifvit särskildt framhållen af så många utmärkte vetenskapsmän, som sysselsätta sig med naturvetenskaplig forskning, och då slutligen institutionens behof kan tillfredsställande tillgodoses utan någon stor uppoffring, hemställer jag, huruvida icke Kammaren skulle vilja godkänna Kongl. Maj:ts framställning i denna fråga, hvilken af Första Kammarren redan blifvit med betydlig majoritet bifallen.

Herr Talmannen, nu återkommen, lemnade derefter ordet till

Herr Lyth, hvilken anförde: Sedan Herr Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet yttrat sig i denna fråga, skulle jag icke hafva behöft taga till ordet i den samma, synnerligast som han på ett så fullständigt sätt ådagalagt behofvet och nödvändigheten af denna institution, hvilken Utskottet har velat fränkänna ett väl behöfligt understöd, men jag skall bedja att få tillägga några ord.

Jag håller Stats-Utskottet räkning för dess sparsamhet med statens medel, något som i ett fattigt land, sådant som vårt, alltid är berömvärdt, och hvilken sparsamhet är berättigad i synnerhet under ekonomiskt tryckta tider, sådana som nu varande. Men jag tror likväl att Stats-Utskottet i denna fråga gått för långt.

Herr Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har tydligen ådagalagt att det behof, hvarom nu är fråga, är nödvändigt och att den meteorologiska institutionen i Upsala måste bibehållas. Ty långt ifrån att den meteorologiska centralanstalten i Stockholm gör anstalten i Upsala öfverflödig, är förhållandet, att det är af den anstalt, som finnes i Upsala, som centralanstalten lever. Centralanstalten samlar och bearbetar allenast de uppgifter, som lemnas från de andra anstalterna. Det är sant att vi hafva 20 eller 30 dylika anstalter i vårt land; men de äro samtliga blott af andra ordningen, der blott två eller tre observationer om dagen ega rum, då deremot vid anstalten i Upsala, den enda af 1:sta ordningen, observationer ske hvarje timme hela dygnet om.

Om det således kan anses vara nödvändigt att den meteorologiska institutionen i Upsala bibehålles för att meteorologien skall vinna behörig utveckling och åstadkomma det stora gagn som både vetenskapen och våra näringar deraf kunna hemta, så är det alldeles nödvändigt att understödja densamma med statsmedel.

Jag ber nu att med några ord få granska de skäl, Stats-Utskottet

Om anslag för
meteorologiska
institutionen
i Upsala.
(Forts.)

anfört för sitt astyrkande af Kongl. Maj:ts proposition. Dessa skäl synas mig vara mycket svaga och slingriga. Först och främst säger Utskottet, att det icke är *sannolikt* att universitetet kan för all framtid af egna medel fortfarande bestrida utgifterna för denna institution. Jag går i detta fall längre än Utskottet, ty jag tror att detta icke ens är möjligt. Men Utskottet säger likväl, att Utskottet föreställer sig, att nämnda medel borde för den närmaste tiden kunna lemna tillgång dertill, helst om Riksdagen lemna anslag till den zoologisk-zootomiska institutionen. Jag frågar härvid: huru vet Utskottet detta? Jag skulle tro att universitetets styrelse, dess kansler och Kongl. Maj:t, som hafva beredt denna fråga, väl borde hafva känt detta förhållande bättre är Stats-Utskottet. Då Kongl. Maj:t ansett universitetet icke hafva några medel att lemna för nu ifrågavarande ändamål, anser jag således ock att universitetet icke kan lemna några sådana. Slutligen säger Utskottet, att det äskade anslaget för närvarande icke synes vara af oefftergiftigt behof påkalladt. Jag tror deremot att behofvet är alldeles oefftergiftigt. Man kan icke undra på, om den enskilda ofervillighet, som under 13 år uderkastat sig så stora upoffringar af tid och medel, slutligen skulle tröttna derpå, i synnerhet då man betänker att den arbetar för ett allmänt ändamål, ett ändamål som egentligen är statens. Ty den meteorologiska vetenskapen är ett af de högsta och skönaste ändamål, för hvilka staten kan verka och arbeta. Då härtill kommer att just denna anstalt i Upsala, såsom nyss nämndes, åtnjuter ett stort anseende i utlandet, ja så stort, att man på många ställen anser densamma vara en af de förnämsta i Europa, synes mig den ringa upoffring af medel, hvarom nu är fråga, vara väl använd.

Jag skall bedja att bland andra namn på vetenskapsmän, som med beröm omtalat denna anstalt, få anföra en utmärkt vetenskapsman, Doktor Wills, föreståndare för det fysiskt-meteorologiska institutet i St Petersburg, hvilken har en ofantlig mängd meteorologiska anstalter under sig. Han har gifvit den meteorologiska anstalten i Upsala den orlofsedel, att den är den bäst skötta och vårdade i kanske hela Europa.

Under sådana förhållanden anser jag det vara Riksdagens skyldighet ett erkänna den ära och den nytta vårt land har af denna anstalt genom att bevilja detta lilla obetydliga anslag, hvaraf anstalten så väl är i behof för att kunna fortfarande uppehållas, hvarföre jag för min del på det varmaste yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Carl Ericson: Talande skäl för bifall till Kongl. Maj:ts nu förevarande proposition hafva redan af de tvenne föregående talarne blifvit anförda. För egen del hvarken skall eller kan jag försöka i detalj andraga några nya sådana för den verksamhet nu ifrågavarande institution framkallat, men för mig är det tydligt, att den är välsignelsebringande ej blott ur vetenskaplig utan äfven, och det i en ganska vidsträckt mån, ur ren praktisk synpunkt. Det lider intet tvifvel, att, om denna verksamhet får fortfara, den skall leda till resultat, som såväl för landtbruket som för vårt land i allmänhet kommer att medföra ganska välsignelsebringande frukter. Nu har Utskot-

tet visserligen — jag vill icke säga utan skäl — såsom grund för sitt afslag anfört, ibland annat, att de medel, hvarmed ifrågavarande institution hittills upprätthållits, borde äfven för framtiden förslå dertill, derest Riksdagen på sätt Utskottet hemställt, beviljar det för den zoologisk-zootomiska institutionen äskade anslaget, hvarigenom universitetet befriades från utgifter för sistnämnda institution. Detta skäl kan väl tyckas i viss mån ega sin befogenhet. Men för min del måste jag tillstå, att, om jag blefve försatt i valet att afgöra hvilken af dessa begge institutioner är bäst förtjent af understöd, jag obetingadt skulle uttala mig för den meteorologiska. Jag anser således att ingen tvekan hos Kammaren bör komma ifråga, huruvida det begärda anslaget bör beviljas eller ej, och yrkar för min del bifall till Kongl. Maj:ts proposition

Om anslag för meteorologiska institutionen i Upsala.
(Forts.)

Herr Casparsson: Sällan har jag funnit en anslagsbegäran så väl grundad, som den nu ifrågavarande, och, jag vågar tillägga, sällan ett afslag, för hvilket skälen synt mig så svaga, som de nu föreliggande. Här är fråga om ett anslag till en vetenskap, som, ehuru den utgör den yngsta länken i naturvetenskapernas kedja, det oakadt inom hela den civiliserade världen omfattats med ett intresse, hvartill motstycke torde saknas inom vetenskapernas historia, och som hugnats med de frikostigaste anslag. Här är fråga om anslag till en vetenskap, som för det praktiska lifvet och speciellt för det yrke, hvilket utgör vårt lands hufvudnäring, är af största betydelse. Ty det är naturligt att utforskandet och bestämmandet af lagarne för de atmosferiska företeelserna måste vara af största betydelse för ett yrke, hvilket är af dessa företeelser så beroende, som landtbruket. Såsom ett exempel på att jordbrukarne inom vårt land icke äro så alldeles främmande för denna uppfattning, vill jag nämna, hurusom Upsala läns hushållningssällskap uti Januari månad innevarande år anslagit 2,600 kronor till upprättande och underhåll af några mindre meteorologiska anstalter inom länet; och jag vågar hoppas, att jordbrukarne inom Riksdagens Andra Kammare icke skola ega mindre förutseende härutinnan än jordbrukarne inom Upsala län. Slutligen är det här fråga om upprätthållande af en vetenskaplig institution, som redan vunnit erkännande inom den vetenskapliga världen och detta på ett sätt, som måste uppfylla hvarje svensk med glädje och stolthet.

Jag nämnde om de frikostiga anslag, som uti andra länder beviljats till institutioner af ifrågavarande slag, och jag skall be att till närmare belysande häraf få lemna några speciella uppgifter. Uti Storbritannien lemnades år 1866 till underhållandet af meteorologiska institutionen i London ett anslag af 10,000 pund sterling, motsvarande omkring 180,000 kronor. Detta anslag fann man år 1877 skäligen att höja till 14,000 pund, eller 252,000 kronor. Dessutom finnes för observatoriet i Kew ett särskildt anslag, uppgående till 1,490 pund sterling, eller 26,820 kronor. I Nordamerika har för ifrågavarande ändamål anvisats till »Signal-Service» i Washington ett belopp af 250,000 dollars årligen, hvilket nyligen blifvit höjdt till

Om anslag för
meteorologiska
institutionen
i Upsala.
(Forts.)

450,000 dollars, hvartill kommer, att en stor del arbete utföres af militärer och ingår i deras tjenstskyldighet mot aflöningar, som af staten särskildt bekostas. Hvert man kastar blicken, ser man likartade, storartade ansträngningar gjorda för höjandet af denna vetenskap, hvars både vetenskapliga och praktiska betydelse ganska väl kan inses. Ut i det brittiska Ostindien finnes icke mindre än 5 större meteorologiska anstalter, 21 af andra och 71 af tredje klassen. Man har nemligen der, hemsökt som man litet emellan varit af fruktansvärd hungersnöd, lärt sig inse, att vetenskapen om de meteorologiska företeelserna äro af en ganska stor och praktisk betydelse och fördenskull vidtagit åtgärder till denna vetenskaps befrämjande. Med ett ord, man har inom hela den civiliserade verlden uti detta hänseende gjort ansträngningar, gentemot hvilka de här begärda 6,000 kronorna försvinna till en obetydlighet.

Det är kanske något vågadt, att inom den stränga vetenskapen tala om romantik. Men jag kan icke neka till, att öfver hela denna anstalt, hvarom nu är fråga, ligger ett romantiskt skimmer. Den tillkom från början på initiativ af en aktad vetenskapsman, som, ehuru han redan inträdt inom ålderdomens gräns, omfattade institutionen med ungdomens hela värme och hängifvenhet. Den förestods under flera år utan ersättning af en yngre vetenskapsman, som icke ens hade någon utsigt till befordran, och den upprätthölls genom det lefvande och personliga intresset hos 124 vetenskapens unga ämnesvenner, som offrade dagens arbete och nattens hvila för att göra tjenst såsom lefvande registreringsapparater, till dess ett af vårt lauds största mekaniska snillen uppfann en sjelfverkande registreringsapparat, som blifvit föremål för samtidens beundran, och hvilken Upsala universitet skyndade att tillgodogöra sig för den meteorologiska institutionens behof. När sedermera dessa observationer skulle publiceras — publikationer, hvilka af en bland vetenskapens stormän, professor Buchan i Edinburg, erhållit det vitsord, att de ställa inrättningen främst bland befintliga inrättningar af samma slag — när, säger jag, dessa observationer skulle publiceras, funnos dertill inga medel, utan det var enskildas frikostiga sammanskott, som gjorde det möjligt att för den lärda verlden framlägga dessa observationer, som spridt ganska mycken glans och utmärkelse öfver det svenska namnet. Jag frågar således, om icke vetenskapen äfven har sin romantik? Det är denna vetenskapliga institution, som nu hos Riksdagen klappar på dörren, som nu begär erkännande af den svenska Riksdagen, sedan den redan blifvit erkänd och legitimerad af vetenskapens stormän. Och jag vågar tro, att den gjort sig förtjent af en betryggad och sjelfständig tillvaro, så att den hädanefter må slippa att, likt ett nådehjon, lefva af de smulor, som möjligen kunna falla från de öfriga vetenskapliga inrättningarnes bord.

Jag gjorde i går i Upsala ett besök hos den person, som den ifrågavarande institutionen har att tacka för sin tillkomst. Han var djupt nedslagen öfver Stats-Utskottets afstyrkande af det för institutionen äskade anslaget; men jag sökte lugna honom med det förklarande, att jag, som trodde mig något känna till den svenska

Riksdagen och särskildt dess Andra Kammare, väl visste, att derinom funnes ett starkt parti, som strängt hölle på sparsamhet med statens medel, men att jag lika väl visste, att då det vore fråga om ett anslag, som på samma gång det tillgodosåge vetenskapens intressen, jemväl vore egnadt att öfver det svenska namnet sprida ära och anseende. då funnes inom denna Kammare inga partier, utan endast *svenskar*.

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Herr Hörnfeldt: Huru svaga man än må finna de skäl Stats-Utskottet anfört för sitt afstyrkande af det ifrågavarande anslaget å 6,000 kronor, så lär man väl i allt fall icke med fog kunna lägga Utskottet till last, att det förbisett vigten och betydelsen af institutionen i fråga, på sätt en värd talare på gotlandsbanken gjorde, då han förklarade, att Utskottet sökt slingra sig från anslaget på vägar, som han icke ansåg lämpliga. Jag ber med anledning häraf få fästa Herrarnes uppmärksamhet på den korta motivering, hvarpå Utskottet stödt sitt afstyrkande utlåtande. Utskottet säger menligen der, att Utskottet väl icke förbisett betydelsen af den ifrågavarande institutionen, men att Utskottet trott, att densamma skulle kunna upprätthållas utan att statens mellankomst, åtminstone för närvarande, derför vore erforderlig. Till ett sådant resultat har Utskottet kommit förnämligast på den grund, att då denna institution hittills kunnat underhållas med universitetets tillgångar och samma tillgångar äfven befunnits tillräckliga för upprätthållande af den zoologisk-zootomiska institutionen, men Utskottet i nästföljande moment tillstyrkt ett särskildt anslag för denna senare institution, man ansåg sig hafva skäl antaga, att omkostnaderna för den meteorologiska institutionen så mycket lättare skulle hädanefter kunna bestridas af universitetets egna medel. Hade Utskottet föreställt sig att anstalten skulle gå under derigenom att Riksdagen nekade det begärda anslaget, då hade förvisso Utskottet icke afstyrkt detta anslag. Men just derföre att man antog att anstalten kunde upprätthållas utan statens mellankomst, ansåg sig Utskottet både kunna och böra afstyrka anslaget beviljande. För att visa att Stats-Utskottet för ett slikt antagande icke så alldeles saknat skäl, ber jag att få uppläsa ett yttrande, som af en medlem af filosofiska fakulteten afgifvits vid frågans behandling inom consistorium majus. Han uttalar sig nemligen på följande sätt: »Mot det större konsistoriets beslut att tillstyrka begäran af årliga anslag af statsmedel å 6,000 kronor för den meteorologiska institutionen, å 500 kronor för den botaniska institutionen och å 4,250 kronor för den zoologisk-zootomiska institutionen får jag härmed anmäla min reservation. Med anledning deraf att den nya anordning af ett icke ringa antal lärarebefattningar vid universitetet, som genom Kongl. brefvet den 1 Juni innevarande år blifvit faststald, ännu icke ens till någon del hunnit sättas i verket, anser jag det icke fullt lämpligt att nu begära sådana anslag, som skola användas till löner åt lärare eller eller institutionsföreståndare eller stå i väsentligt samband med nya

Om anslag för meteorologiska institutionen i Upsala.
(Forts.)

*Om anslag för
meteorologiska
institutionen
i Upsala.
(Forts.)*

löneanslag. På denna grund kan jag icke instämma i konsistoriets beslut rörande den meteorologiska institutionen och det zootomiska laboratoriet. Hvad det för den botaniska institutionen begärda anslaget angår, anser jag framställning derom icke böra göras hos Kongl. Maj:t förr än den nya extra ordinarie professorsbefattningen i botanik hunnit tillsättas och den med denna befattning förenade undervisnings-skyldighet blifvit bestämd. Då jag sålunda icke kunnat tillstyrka ofvan nämnda förslag, måste jag såsom min mening framställa, att universitetet, ehuru dess tillgångar äro hårdt anlitade, likväl ännu ytterligare måste genom årliga anslag till de belopp, som för närvarande utgå, uppehålla den meteorologiska institutionen och det zootomiska laboratoriet, och om så finnes nödigt äfven bestrida de till 500 kronor för år beräknade kostnaderna för den botaniskt-anatomiska undervisningen.»

Denna reservation är afgifven af universitetets nuvarande rektor, Herr Professor Sahlin. Med reservanten instämde Herr Professoren Rydin »med uttalande af den förhoppning, att om Riksdagen skulle komma att bevilja anslag för andra meteorologiska inrättningar i riket, samma institution här vid universitetet äfven måtte komma i åtnjutande af behöfligt anslag». Man ser således, att äfven vid universitetet, lika väl som inom Riksdagen, finnas de som hyst betänkligheter mot att tillstyrka Kongl. Maj:t att hos Riksdagen äska anslag för ifrågavarande ändamål. Jag tror derföre, att man icke har rätt att beskylla Stats-Utskottet att hafva sökt på slingervägar komma ifrån detta anslag, utan måste väl Utskottet få anses hafva haft goda skäl för sitt afstyrkande, då Utskottet kan åberopa sig på Professorerne Sahlins och Rydins auktoritet.

Jag yrkar för min del bifall till Utskottets hemställan.

Herr Liss Olof Larsson: Jag hade nästan aldeles klart för mig hvad jag skulle säga i denna fråga, ända till dess Herr Casparson fick ordet. Men då höll jag på att komma af mig, ty han ytttrade sig i sådant syfte, att man kunde vara frestad att tro det Sveriges ära berodde på beviljandet af dessa 6,000 kronor. Och när han tillika vädjade till känslan, så ropades det bravo; och då är det icke godt att uppträda efteråt till försvar för en motsatt mening. Men lika med Herr Hörnfeldt ber jag att få fästa uppmärksamheten på att här icke är fråga om institutionens vara eller icke vara. Utskottet har ingalunda uttalat någon förkastelsedom öfver institutionen, utan tvärtom förklarar, att utredningen i ämnet synts Utskottet ådagalägga, »att denna institution på ett förtjenstfullt sätt fyllt sin bestämelse samt att det är önskvärdt att densamma må komma att fortfarande ega bestånd». Och derefter gifver Utskottet anvisning huru detta må kunna ske, utan att man för närvarande behöfde bevilja något direkt anslag af statsmedel.

Berodde emellertid saken blott på denna lilla omständighet, så vore den icke mycket värd att tala om, emedan institutionen nog står lika bra vid lag, vare sig den uppehålles af medel, som Akademien har till sitt förfogande, eller direkte af statsmedel. För min

del har jag icke vågat bestrida rigtigheten af de uttalanden Utskottet gjort; och jag måste derföre antaga, att det är nödvändigt att hafva en meteorologisk anstalt i Upsala. När man har två sådana anstalter i Stockholm, så är det väl också omöjligt att icke hafva åtminstone en dylik äfven i Upsala, oaktadt det ligger blott sex mil från Stockholm. Konseqvensen förer nog dertill, att äfven Lunds universitet bör hafva en liknande inrättning. Och om man skall uppnå syftmålet härmed, eller med andra ord vinna en fullständig kännedom om väderleksförhållandena i landet, så blifver det väl äfven nödvändigt att inrätta meteorologiska anstalter i de flesta större landsortsstäderna. Detta kommer visserligen att gå sakta, men det går i alla fall till sist; och jordbruket skall härpå, enligt hvad man försäkrar, komma att vinna alldeles obegripliga fördelar. Sådant är nog godt och väl; men nog får man släppa till mycket penningar, innan man kommer så långt, att man öfverallt i landet på förhand kan få veta hurudant vädret blifver.

Jag har dock icke utan tvekan instämt i Utskottets förslag. Denna tvekan har hos mig uppstått vid genomläsningen af Kongl. Maj:ts proposition N:o 10 till innevarande Riksdag, der det nemligen på ett ställe heter: »Men väderleksförhållandena i ett land äro så beroende af temperatur, vind, lufttryck m. m. i långt aflägsna trakter, att lagarne för ett lands meteorologi endast kunna utredas genom sammanställning af iakttagelser från de mest aflägsna länder». Och vidare heter det längre ned i samma stycke: »Men bortom de ställen, för hvilka årliga observationslinier kunna erhållas, finnas trakter af tusentals kvadratmils omfång, från hvilka ännu inga eller endast spridda iakttagelser erhållits, och dock har man just här nyckeln till många eljest svårförklarliga väderleksförhållanden inom Europas kulturländer.»

Man har således icke förlagt dessa anstalter på rätt ställe; ty detta ligger långt bort någorstädes i en obebodd trakt. Der lärer ju, enligt Kongl. Maj:ts egen åsigt, nyckeln till de svårlösta väderleksförhållandena vara att söka. Men då vore det väl äfven skäl, kunde man tycka, att der uppe i ödemarken, hvarest iakttagelserna rätteligen böra göras, anlägga ett observatorium. Ja det är visst sant, om blott dessa iakttagelser behöfde ske under längre sammanhängande tid och under en följd af år. Men jag ser af samma Kongl. proposition, att det endast är »under hösten på några få dagar», som man skall framtränga genom den märkvärdiga del af jordklotet, der nyckeln till väderleksförhållandena i Europas kulturländer förefinnes. När man sålunda kan på några få dagar finna nyckeln till hvad man förut sökt under årtal, så kan man väl komma att tveka om nyttan af att inrätta dylika fasta platser. Men som »nyckeln» ännu icke är funnen, så lär man väl söka den äfven i Upsala, och derföre bifalia den föredragna punkten. Man lemnar anslag till andra universitetsändamål och sätter derigenom universitetet i tillfälle att af egna medel disponera så stort belopp, som för anstaltens behof är erforderligt. Resultatet blifver följaktligen enahanda, antingen medlen tagas från universitetets kassa eller utgå från statsverket.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Om anslag för meteorologiska institutionen i Upsala.
(Forts.)

Om anslag till
meteorologiska
institutionen
i Upsala.
(Forts.)

Herr Rydin: Efter de yttranden, som blifvit afgifna till förmån för Kongl. Maj:ts proposition, ansåg jag mig icke behöfva uppträda. Men då jag af ett yttrande af en ledamot af Stats-Utskottet blifvit framkallad, har jag begärt ordet och ber dervid att till en början få göra Utskottet den rättvisan, att det icke på något sätt förbisettt vigten af den ifrågavarande institutionen. Utskottet har tvärtom starkt framhållit behöfligheten af det utaf Kongl. Maj:t åskade anslaget, men deremot ansett, att det under ännu ett år kunde bestridas med universitetets egna medel. Man fann nemligen inom Utskottet ett starkt skäl för afslag å den Kongl. propositionen i den af universitetets rektor Professoren Sahlin afgifna reservation, deri jag förenat mig. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på de förhållanden, hvarunder denna reservation tillkommit. Då var ännu icke frågan om adjunkturernas ombildning afgjord. Och förr än denna viktiga anordning hunnit genomföras, ansåg jag betänkligt att i så starka ordalag framhålla behöfligheten af nu föreslagna åtgärden, att derigenom ovilkorligen borde föranledas en framställning från regeringen till Riksdagen, hvilken framställning möjligen skulle kunna menligt inverka på adjunkturfrågans behandling och slutliga afgörande.

Då behöfligheten af båda dessa institutioner, den meteorologiska och den zoologisk-zootomiska, flere gånger blifvit för Kongl. Maj:t framhållen, ansåg jag, i likhet med Professor Sahlin, det icke vara af vigt att då särskildt betona nödvändigheten af detta anslag. Men det skulle synnerligen gladt mig om Stats-Utskottet erkänt Professor Sahlin och mig såsom auktoriteter i de fall, då vi icke reserverat oss mot universitetets petita, och i afseende på de framställningar, som vi ansågo böra i första rummet komma i fråga, ty då hade hvarken anslaget till biblioteket eller anslaget till den anatomiska byggnaden afstyrkts. Att behovet för närvarande af dessa tvenne sistnämnda institutioner blef erkändt, ansågo vi nemligen vara af den vigt, att vi samtliga instämde i det yttrande, som rörande nämnda institutioner afgafs. Hvad åter denna fråga beträffade, ansågo vi, att om det låg något hinder i vägen för regeringen att nu förorda det begärda anslaget, det skulle kunna gå ännu ett år på samma sätt som hittills. Med kännedom om den välvilja Riksdagen alltid visat mot universitetet var jag nemligen öfvertygad om att anslaget om ett eller annat år kommer att beviljas. Sådan var ställningen då. Nu är den en annan. Kongl. Maj:t har ordnat adjunkturernas ombildning och sjelf aflåtit proposition om nya anslag och det så, att Riksdagen fått se universitetets behof för närvarande i hela dess utsträckning. Dertill kommer äfven att universitetets reservfond blifvit ganska starkt medtagen, så att den numera icke lemnar det öfverskott, som förut funnits; och dessa besparingar hafva blifvit ännu mindre till följd af den omorganisation, som skedde i afseende på adjunkturerna. Det är under sådana förhållanden och då väsentliga svårigheter för universitetet äro förknippade med att afsätta medel för denna institutions upprätthållande, som jag anser mig böra på det lifligaste instämman med dem, som tillstyrka beviljandet af detta anslag. Hvad som härvidlag särskildt talar för institutionen är att, som en ärad talare framhållit, densamma

af den studerande ungdomen omfattats med sådan entusiasm, att 124 studenter under tre års tid dag och natt deltagit i observationerna i Upsala. I senare tider, nemligen år 1876, hafva 26 studenter jemte Docenten Hamberg gjort observationer. Under sommarnätterna hafva observationer gjorts i afseende på daggfällningen. Dessutom har i afseende på åskvädret, högre luftsströmmar etc. en ganska stor verksamhet varit rådande. Upsala meteorologiska anstalt kan ej anses vara i minsta afseende konkurrerande med den här i Stockholm befintliga centralanstalten. Denna är afsedd för helt andra ändamål, nemligen att sammanfatta, ordna och redigera de observationer, som ske för hela riket, under det att i Upsala fråga är om lokala undersökningar i afseende på speciella fenomen, samt att i vetenskapen initiiera de studerande, så att de sedermera kunna befordra sina kunskaper och underlätta intresset för observationerna å landsbygden. Det är till följd häraf som — såsom den ärade talaren Herr Casparson nämnde och äfven Herr Ecklesiastikministern framhöll — denna vetenskap omfattats med sådant intresse, att personer finnas i alla landsorter, som öfver vissa fenomen insända underrättelser till Upsala, hvars observatorium på samma gång står i förbindelse med utlandet. Under sådana förhållanden, och då fråga om detta anslag nu blifvit hos Riksdagen väckt, fruktar jag, att ett nej till denna begäran — isynnerhet då Första Kammaren med så stor pluralitet bifallit densamma — skulle afskrämma personer från att egna sig åt denna vetenskapliga verksamhet, som är af så stort allmänt intresse; det skulle afskrämma dem så mycket mera, som denna Kammare alltid visat sig liberal då fråga varit om att understödja vetenskaperna. Så understöddes med 5,000 kronor undersökningarne å Björkö; dylikt understöd har äfven lemnats åt en Rydqvist, en Malmström, en Theorell m. fl. Aldrig, äfven under de svåraste tider, då fråga varit om anslag för dylika ändamål, har sådant vägrats. Då så är, hemställer jag huruvida icke ett afslag å det nu begärda anslaget — då Utskottet så mäktigt betonat vigten och nödvändigheten af institutionen i fråga — skulle afkyla det intresse för saken, som verkligen redan finnes, och således åstadkomma rubbning i institutionens verksamhet.

Jag vill till sist fästa uppmärksamheten derpå, att alla platser vid universitetet stå rörliga, intilldess de komma på bestämd stat; man kan visserligen vänta ett år, men denna väntan kan blifva för lång, och de krafter, som nu finnas, äro icke alltid tillgängliga, utan kunna då hafva lemnat universitetet.

På grund af hvad jag nu anfört, yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr Hæggström: Jag hör icke till dem som bruka vilja klandra Stats-Utskottet, när det föreslår besparingar eller inskränkningsar eller besparingar uti de anspråk, som ställas på statskassan. Men i detta fall kan jag icke dela Stats-Utskottets uppfattning, utan tror att ett bifall till hvad Utskottet här föreslagit skulle snarare leda till stora utgifter än till besparingar. Jag tror nemligen, att om Utskottet tillstyrkt Riksdagen att bevilja hvad Kongl. Maj:t under denna punkt

Om anslag till meteorologiska institutionen i Upsala.
(Forts.)

Om anslag till
meteorologiska
institutionen
i Upsala.
(Forts.)

föreslagit, detta anslag hade varit bättre använt än det, som vi för en stund sedan med 2 rösters majoritet beviljade. Men derom är icke värdt att vidare orda.

Egendomlig är i sanning uppställningen af Utskottets motivering i denna punkt. Ty då Kongl. Maj:t i statsverkspropositionen först talar om den meteorologiska institutionen och uti stasrådsprotokollet (Bil. N:o 7 sid. 13—16) lemnar en vidlyftig utredning i afseende å densammans uppkomst, utveckling och verksamhet, och sedan i andra rummet yttrar sig om den zoologisk-zootomiska institutionen, så hade man haft anledning att tro det äfven Stats-Utskottet först skulle hafva yttrat sig om den förra. Men Utskottet börjar i stället att tala om den zoologisk-zootomiska institutionen och hoppar tills vidare förbi den meteorologiska samt kommer sedan till det resultat, att det låter den förra lefva, men vill slå ihjel den senare.

Det vill äfven synas, som om Stats-Utskottet ansett statsverket icke hafva medel till beviljande af anslag åt *båda* dessa institutioner och därför tagit den, som vid flyktigt påseende faller sig billigast, samt af sådan anledning föreslagit "att Riksdagen må, till den af Kongl. Maj:t föreslagna fördelning, på ordinarie stat anvisa för den zoologisk-zootomiska institutionen vid samma universitet ett anslag af 4,250 kronor."

Den meteorologiska institutionen skulle komma att kosta 6,000 kronor; och således har Utskottet genom att gifva företrädet åt den zoologisk-zootomiska velat föreslå en besparing af summa summarum 1,750 kronor.

Går man till den i statsrådsprotokollet lemnade utredningen så visar det sig deraf, att den zoologisk-zootomiska institutionen fortgått i endast 2 år. Det ena året, 1876, räknade den 50 studerande, men vårterminen 1877 hade den endast 36. Således visar sig på denna tid ingen tillökning uti de studerandes vid institutionen antal utan tvärtom ett ganska stort, om också tillfälligt, fallande. Deremot har den meteorologiska institutionen fortgått i många år; och det intresse som från de studerandes sida derunder visats densamma har varit ofantligt stort. Den utförliga redogörelse som i statsrådsprotokollet lemnats angående denna institution, och hvilken redogörelse jag förmodar Herrarne tagit del utaf, utvisar nogsam, både att det ligger stort värde i dessa undersökningar och att resultatet af den är väl värdt att taga vara på.

Nu säger vidare Professor Rubenson i sin utredning, att, om man nekar anslag till den meteorologiska institutionen i Upsala, så är det alldeles påtagligen nödigt att inrätta en sådan institution i Stockholm; och denna nya institution kan man icke få färdig på kortare tid än ett tiotal år. Men, behöfver man hela 10 år för att ställa en sådan anstalt i Stockholm liknande den i Upsala befintliga på fötter, så frågar jag: hvad tro Herrarne att den kommer att kosta? Är det icke då bättre att behålla den som finnes genom att bevilja dessa 6000 kronor?

Jag hör, som jag sagt, icke till dem, som vilja slösa med statens medel — jag kan hafva rätt att säga detta i denna Kammare —

men jag vill icke heller hushålla på ett *sådant* sätt, att följderna blir total misshushållning. Afslår man nu det Kongl. förslaget, så kommer frågan snart åter; och vi få då betala vida mera, hvarförutom vi genom ett uppskof riskera att de vackra framstegen inom den meteorologiska vetenskapen, som den siste talaren påpekat, skola blifva utan vidare resultat, samt intresset för denna vetenskap komma att stäckas. Detta vill jag icke vara med om.

Är det så, att vi i år af brist på medel icke kunna bevilja anslag till *båda* de ifrågakvarande institutionerna, så kommer jag icke ett ögonblick att tveka i valet, utan lemna obetingadt företrädet åt den meteorologiska, äfven om den zoologisk-zootomiska skulle stryka med på kuppen. Jag tror dock, att vi ega tillgångar till båda anslagen.

Här är emellertid endast fråga om momentet a, som handlar om den meteorologiska institutionen; och på de skäl jag nu anför, yrkar jag rörande detta moment afslag å Utskottets afstyrkande hemställan och bifall till den Kongl. propositionen om anvisande af ett anslag af 6000 kronor för denna institution.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Den meteorologiska vetenskapen är visserligen en ung vetenskap, man må gerna säga den yngsta af naturvetenskaperna, men med afseende på de resultat, den redan åstadkommit, måste den antagas, så vidt jag kan förstå, hafva en ytterst löftesrik framtid.

Man har här kanske icke tillräckligt framhållit, att det anslag, som här är ifrågasatt att uppföras på ordinarie stat, är afsedt icke allenast till lön åt föreståndaren vid observationsanstaltaten utan äfven till lön åt honom såsom lärare i sjelfva vetenskapen. Och är väl icke denna unga vetenskap förtjent af att få en fast målsman vid rikets äldsta och största högskola? Jag för min del kan icke föreställa mig, att denna Kammare tänker på annat sätt. Denna vetenskap kommer säkerligen att göra ganska viktiga upptäckter, till gagn icke allenast för sjöfarten utan äfven för jordbruket; och att samma åsigt är allmänt rådande finner man t. ex. af det intresse, hvarmed en del af hushållningssällskapen i landet omfattar meteorologien. Så har Örebro läns hushållningssällskap anvisat en ganska betydlig summa för att tillmötesgå föreståndarens vid observationsanstalten i Upsala uttalade önskan om anställande af observatörer inom länet. Med dessa medel har man nu inom länet anordnat icke mindre än 21 observationsstationer.

För min del tror jag, att våra tillgångar räcka till att bevilja anslag både till den meteorologiska och den zoologisk-zootomiska institutionen; och på grund af hvad jag nu anför förenar jag mig med dem, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition under förevärande punkt.

Häruti förenade sig Herr *Torpadie*.

Friherre A. H. Fock: Jag skall icke yttra mig om gagnet af
Andra Kammarens Prot. 1878. N:o 28.

*Om anslag till
meteorologiska
institutionen
i Upsala.
(Forts.)*

denna vetenskap; ty det har blifvit allmänt både känt och erkänt detta gagn såväl i afseende på jordbruket, som sjöfarten, likasom det icke heller här blifvit af någon bestridt. Men jag vill deremot yttra några ord i vetenskapsens eget intresse. Jag ber att ur denna synpunkt få fästa uppmärksamheten på denna vetenskaps egendomliga natur. Om här vore fråga om ett anslag till en annan vetenskap, om det vore fråga om anslag till, låt vara zoologiska, kemiska eller fysiska undersökningar, och detta anslags behof skarpt och tydligt framhölles, så skulle, i händelse att det samma icke förty afsloges, detta afslag i det hela betyda mycket litet för vetenskapen sjelf. Ty zoologen, kemisten och fysikern kunna verkställa sina undersökningar lika väl på det ena stället, som på det andra och hafva materialier för dessa undersökningar att tillgå, hvarhelst de än må befinna sig. Dessa vetenskapliga undersökningar kunna verkställas lika väl i Paris som i Stockholm eller Upsala samt med lika fruktbärande resultat för vetenskapen i dess helhet. Helt annorlunda ställer sig förhållandet med den meteorologiska vetenskapen. Dess material ligger öfver hela jordytan och i hela luftkretsen, hvilket förutsätter, att undersökningar måste, så vidt möjligt kan ske, verkställas på en mängd särskilda ställen. De kemiska, zoologiska och fysiska undersökningarna kunna deremot, såsom nyss nämndes, försiggå med för vetenskapen lika fruktbringande resultat, hvarhelst de än verkställas; men de meteorologiska undersökningarna måste verkställas öfver hela jordklotet. Om de i ett enda land mera eller mindre försummas, så lider hela vetenskapen af denna försummelse. Denna omständighet är den ena af dem, som bestämt mig för att rösta för bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag vill nemligen icke, att vårt land icke skall i detta fall draga sitt fulla strå till lasset för den vetenskapliga forskningen, utan hvilket strå den samma i dess helhet skulle komma att lida och blifva ofullständig. Detta är det ena skälet, hvarför jag kommer att rösta för bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Det andra skälet är, såsom också här redan blifvit påpekadt, det stora intresse, som i Upsala gjort sig gällande beträffande denna vetenskap.

Men det är icke ensamt nyss nämnda tvenne omständigheter, som varit för mig bestämmande. Härtill kommer, att, så gerna jag än ville framhålla hufvudstaden, jag likväl icke kan påstå, att den samma i närvarande stund är en lika lämplig plats för ändamålet i fråga, som Upsala, till följd af den ofantligt stora tillgång på andliga krafter, som i den senare staden finnas församlade. För i fråga varande institution behöfves nemligen en mängd biträden och dertill för vetenskapen intresserade biträden, hvilka ega förmåga att verkställa undersökningar och draga nytta af de resultat, hvartill de samma föranleda. Det är denna fördel, som högskolan erbjuder; den studerande ungdomen kan der vara att påräkna för dessa undersökningar, — en fördel som jag anser vara af stor vikt och som också blifvit af en föregående talare från denna plats påpekadt.

På grund af dessa omständigheter, nemligen att hela den universella vetenskapen skulle lida, i fall den samma blefve försummad

inom ett enda land, samt vidare att högskolan är för idkandet af i fråga varande vetenskap lämpligaste platsen, är det, som jag för min del yrkar afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts i denna punkt framställda nådiga proposition.

Om anslag till meteorologiska institutionen i Upsala.
(Forts.)

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter upptagande af de yrkanden, som derunder blifvit framställda, gaf Herr Talmannen, enligt dem, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag å samma hemställan och bifall i stället till Kongl. Maj:ts i ämnet aflåtna proposition; och fann Herr Talmannen den senare propositionen hafva blifvit besvarad med öfvervägande ja. Som votering likväl begärdes, skedde uppsättning, justering och anslag af en omröstningsproposition, lydande sålunda:

“Den, som, med afslag å Stats-Utskottets hemställan i 6:te punkten mom. a af utlåtandet N:o 11, bifaller Kongl. Maj:ts framställning om anvisande af 6,000 kronor för den meteorologiska institutionen vid universitetet i Upsala, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan.”

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, visade 84 ja mot 57 nej; hvadan Kammaren beslutat i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Mom. b.

Bifölls.

Punkterna 7—14.

Blefvo jemväl, hvar efter annan, bifallna.

Punkten 15.

Af Kongl. Maj:t var föreslaget:

att för utvidgning af treklassiga elementarläroverket i Filipstad till femklassigt på reallinien, under vilkor att kommunen till aflönande af läroverkets lärare bidroge med 1,000 kronor årligen samt bekostade för det utvidgade läroverket fullt ändamålsenlig lokal jemte lämpligt boställe åt rektor, måtte beviljas en förhöjning i anslaget till elementarläroverken med 4,750 kronor.

Om utvidgning af elementarläroverket i Filipstad.

Om utvidgning
af elementar-
läroverket i
Filipstad.
(Forts.)

Utskottet hade, i anledning af berörda nådiga framställning, hemställt:

att samma framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Varande mot denna hemställen reservation inom Utskottet afgifven af Herrar *L. M. Nordenfält* och *C. F. af Geijerstam*.

Herr Rundgren anförde: Det är i allmänhet mycket svårt att yttra sig i en fråga, hvilken, såsom fallet är med denna, är af Kongl. Maj:t framlagd, emedan i den Kongl. propositionen allt, hvad till sakens utredande kan sägas, redan förut är framställt. Jag skulle således kunnat inskränka mig till att hänvisa till hvad i den Kongl. propositionen blifvit anfördt såsom skäl för utvidgning af läroverket i Filipstad; men då Utskottet afstyrkt saken, torde några ord från min sida icke vara opåkallade.

Jag har då först och främst fäst mig vid det behändiga sätt, hvarpå Stats-Utskottet behandlat denna och de två närstående motionerna. Herr Ribbing hade föreslagit en tillökning i lärarepersonalen vid läroverket i Haparanda. Derom säger Utskottet, att då Kongl. Maj:t icke funnit anledning att derom aflåta nådig proposition, Utskottet icke vill befatta sig med saken. Herr Löwenhielm har föreslagit något liknande i afseende å läroverket i Lindesberg; härom säger Utskottet, att Kongl. Maj:t är bäst i tillfälle att pröfva de särskilda orternas behof, och att Utskottet sålunda ej kunnat förorda framställningen. Här — i afseende på Filipstad — har emellertid Kongl. Maj:t pröfvat ortens behof och framlagt resultatet af denna pröfning; men då säger Utskottet, att med uppfyllandet deraf kan i alla fall någon tid anstå. Det lider intet tvifvel, att då Filipstad fått vänta till 1878, utan att dess läroverk blifvit utvidgadt, staden jemväl *kan* vänta ännu något längre. Men då Kongl. Maj:t funnit tidpunkten nu vara inne för läroverkets utvidgning, skulle man väl också kunna anse, att så vore förhållandet. Det mäktigaste skälet *mot* förslaget från Utskottets sida är utan tvifvel, att antalet lärjungar icke är särdeles stort, endast 49. Men detta är händelsen med alla dessa små läroverk. Just därför, att de icke kunna bibringa någon undervisning, som egentligen kan anses vara avslutad, är det omöjligt för dem att samla kring sig ett större antal lärjungar. Vill ynglingen gå längre på undervisningens väg, skickas han därför heldre genast till Karlstad eller någon annan stad, der det finnes ett högre läroverk. Denna omständighet är således, efter mitt förmenande, icke af någon synnerlig vikt. Hvad Kristinehamns 5-klassiga läroverk angår, är lärjungeantalet der för närvarande visserligen öfver etthundra; men det är först på senare tider läroverket kunnat arbeta sig upp härtill. Filipstad ligger dock betydligt längre från det högre elementarläroverket i Karlstad än Kristinehamn, och borde därför kunna påräkna ett starkare tillopp, när läroverket blir utvidgadt.

Vid dessa omständigheter vill jag likväl nu icke fästa mig eller på grund af dem yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Men det

finnes en annan omständighet, som på mig utöfvar en kraftig inverkan, nemligen den att, om i orterna de lägre läroverken utbildas till femklassiga, man derigenom förhindrar tilloppet af lärjungar till de högre fullständiga elementarläroverken. Det är nemligen ett faktum, att sedan en yngling en gång inkommit vid ett högre elementarläroverk, ifall icke detta läroverk är förlagd till den stad, der ynglingen har sitt hem, han skall, antingen han har fallenhet för studier eller icke, genomgå alla klasserna. Han nöjer sig icke förrän han tagit maturitets-examen. Men härutinnan, eller att på detta sätt locka hoptals ynglingar, som skulle hafva gjort bättre gagn inom det praktiska området, till att studera vid ett högre elementarläroverk, anser jag icke ligga någon vinst; ynglingen, som sålunda, efter att hafva inkommit vid det högre elementarläroverket, med eller mot sin vilja föres fram till maturaexamen, skulle hafva gjort mera nytta, om han genast fått egna sig åt det praktiska lifvet. Ur denna synpunkt sedt, skulle jag således anse det vara en verklig vinst för den bergsbygd, inom hvilken nu ifrågavarande lägre elementarläroverk är beläget och der man behöfver kunniga och skickliga karlar på det praktiska området, om skolundervisningen der kunde föras så långt som till femte klassen, hvarigenom ynglingarne kunde erhålla tillräcklig förberedelse för att derifrån ingå i tillämpningsskolan. Detta är det hufvudsakliga skälet, hvarför jag skulle vilja bifalla Kongl. Maj:ts proposition i ämnet. Jag kan vid sådant förhållande icke heller underlåta att anhålla, det Herr Talmannen behagade framställa proposition på bifall till den Kongl. propositionen.

*Om utvidgning
af elementar-
läroverket i
Filipstad.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

I *punkten 16* hade Utskottet tillstyrkt:

att Herr *S. Ribbings* inom Första Kammaren väckta motion N:o 16 — deruti föreslagits, att Riksdagen måtte bevilja 1,500 kronor såsom ordinarie anslag till en kollegälön utöfver de nu befintliga vid Haparanda elementarläroverk samt tillerkänna innehafvaren samma rätt till ålderstillägg, som tillkomme öfrige kolleger och elementarläroverksadjunkter — icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

*Om anslag för
en ny kollega
vid Hapa-
randa elemen-
tarläroverk.*

Rörande detta ärende yttrade

Herr *Treffenberg*: Såvidt jag kan erinra mig, har jag under hela min riksdagsmannabana icke mera än en enda gång förut vågat mig på att yttra mig i en fråga, som rört undervisningsväsendet, och då jag nu för andra gången tager mod till mig att göra det, sker det af en alldeles särskild anledning, den nemligen att jag i egenskap af representant, bland annat, för Haparanda af dervarande municipalstyrelse blifvit uppmanad att understödja den nu föredragna motionen, genom bifall till hvilken en af denna Orts käraste önskningsmål, erhållandet af ett femklassigt elementarläroverk, skulle närma sig sin uppfyllelse. Jag har desto hellre kunnat lyssna till denna uppmaning,

*Om anslag för
en ny kollega
vid Haparanda elemen-
tarläroverk.
(Forts.)*

som jag kan efterkomma den utan att dermed förneka min öfvertygelse, samt det dessutom i och för sig sjelf ligger något tilltalande i att äfven med svaga krafter understödja den svage. Och visserligen är ställningen här svag, då man har icke blott Kongl. Maj:t utan äfven Stats-Utskottet enhälligt emot sig. Ställningen har blifvit ytterligare försvagad under förmiddagens lopp, derigenom att denna fråga, oaktadt ett talangfullt och varmt försvar af motionären, sådant man kunnat vänta det, redan fallit i Första Kammaren, utan att ens vote-ring der blifvit begärd, hvarigenom meningsskiljaktigheten kunnat utrönas. Jag kan tillägga ännu en ytterligare omständighet, som måste i sin mån bidraga till att försvaga saken; det är den omständigheten, att denna fråga förkommit så sent under förmiddagens plenium, då en del ledamöter redan hafva aflägsnat sig, och de kvarvarande antagligen äro upptröttnade på att höra ytterligare föredrag. Men allt detta får icke afskräcka mig, och lyckligtvis saknas icke heller inom riksdagshistorien exempel derpå, att under lika förtviflade omständigheter, som de för handen varande, seger kunnat beredas åt en god sak.

Jag skall nu tillåta mig att öfvergå till en granskning af de utaf Utskottet till stöd för dess hemställan anförda skälen. Utskottet, som erkänner att en del af de utaf motionären anförda omständigheter verkligen äro beaktansvärda, har likväl funnit sig böra afstyrka allt afseende på motionen, hufvudsakligen derföre att, oaktadt ansökan i enahanda syfte med motionen blifvit till Kongl. Maj:t ingifven, Kongl. Maj:t likväl icke funnit anledning till att göra framställning i ämnet till Riksdagen. Detta är det ena skälet. Säsom ett slags halft skäl kunde ytterligare tilläggas Utskottets uttalade förmodan derom, att, då genom bifall till motionen elementarläroverket i Haparanda likväl icke komme att vinna en så beskaffad organisation, som gäller för fullständiga fem-klassiga elementarläroverk, fördelarne af denna hybrida organisation i sjelfva verket skulle blifva temligen oväsentliga.

Hvad nu beträffar det första skälet, eller att Kongl. Maj:t icke funnit sig föranlåten att i ämnet göra någon framställning till Riksdagen, så är klart, att då de skäl, som kunna hafva förmått Kongl. Maj:t att undertrycka eller undanskjuta frågan, icke äro för Riksdagen kända, så kunna dessa skäl icke heller blifva föremål för någon kritik. Men hvad som deremot synes både kunna och böra kriticerats, är Utskottets förfarande att helt och hållet ställa sig bakom eller under Kongl. Maj:ts auktoritet, utan att ens vedervåga ett försök att egna en sjelfständig pröfning åt de skäl, som motionären anført till stöd för sitt förslag, oaktadt, såsom motionären också anmärkt, dessa skäl icke äro af synnerligt invecklad beskaffenhet.

Jag skall nu öfvergå till en kort rekapitulation af dessa skäl, derunder jag äfven torde få tillfälle att meddela Kammaren åtskilliga särskilda mig lemnade upplysningar, utöfver dem som förekomma i motionen. Haparanda elementarläroverk har, som vi veta, blifvit inrättadt närmast i syfte att bereda den till omkring 17,000 personer uppgående finsk-talande befolkningens baru tillfälle att inhemta de första grunderna af allmän medborgerlig bildning, isynnerhet för att ytterligare kunna utbilda sig vid högre läroanstalter till tjenst för

kyrka och stat. Det är således närmast för embetsmannabildningen, som denna bildningsanstalt i höga Norden blifvit inrättad. Detta ändamål har likväl, som af motionen synes, icke kunnat till fullo vinnas. Det har nemligen visat sig, isynnerhet på senare tider, att en stor brist uppstått på i finska språket kunniga embetsmän, som kunnat betjena religionsvården och rättsvården der uppe. Förhållandet lär vara det, att flera bland dessa vidsträckta församlingar måste skötas af blott en prest. I åtskilliga andra församlingar finnas prester, hvilka, utan att hafva erhållit någon annan skolbildning än blott några få års undervisning vid seminarium i Hernösand, måst till följd af prestbristen ordineras. Ja, bristen på prester har varit så stor, att man måst uppsöka och anställa sådana från Finland. Vidare gäller i afseende å rättsvården och lagskipningen, att, till följd af domarens bristande kännedom af finska språket, man måst taliter kvaliter använda tolk. Svårigheter hafva ofta uppstått att erhålla lämpliga tolkar, hvilket gjort rättskipningen osäker och medfört en icke obetydlig kostnad för staten. Enahanda är förhållandet med den civila administrationen. Mig har lemnats den upplysning, att inom hela detta vidsträckta distrikt, hvarom nu är fråga, icke finnes en enda härads-skrifvare eller kronofogde, som är mäktig det finska språket; och man kan ganska lätt föreställa sig, hvilka olägenheter detta skall medföra för allmogen, som har så mycket att beställa med dessa embetsmän.

Utom denna omständighet, nemligen bristen på finsk-talande embetsmän, förekommer äfven en annan omständighet, som är synnerligen beaktansvärd och äfven i motionen framhållits; jag menar den vidsträckta rymd, som helt och hållet saknar alla undervisningsanstalter, nemligen sträckan norrut från Haparanda ända till civilisationens yttersta gräns. På en längd af 40 mil norrut från Haparanda finnes icke något elementarläroverk; och söderut måste man fara ända till 15 mil, innan man påträffar ett fullständigt elementarläroverk i Luleå. Vidare förtjenar äfven den iakttagelsen framhållas, att antalet lärjungar under de senare åren visat sig i ständigt stigande. År 1864 utgjorde antalet 31; 1872 34; sedermera steg det till 36, 37, 41, 47.

Såsom en sista omständighet kunde ändtligen åberopas det undantagsförhållande, som nu eger rum med läroverket i Haparanda, nemligen att detta läroverk är det enda i riket, som är fyra-klassigt. Detta undantagsförhållande skulle i det närmaste utjemnas genom bifall till motionen.

Hvad jag nu anfört synes mig innebära skäl af sådan vigt och betydelse, att de förtjent ett bättre öde än att afvisas med den erinran, att Kongl. Maj:t redan pröfvat saken, men ej funnit anledning att till Riksdagen aflåta proposition i ämnet.

Om jag nu från detta Utskottets formella skäl öfvergår till det senare qvasi-skälet, eller Utskottets antydning, att, äfven om motionen bifölles, fördelen deraf icke skulle blifva så synnerligen stor, emedan i alla fall läroverket i Haparanda till sin organisation ej skulle blifva ett fullständigt fem-klassigt läroverk, så skall jag bedja att i detta hänseende blott få erinra derom, att detta naturligtvis beror på, huru högt och korrekt man uppställer det mål, som eftersträfvats. Det är

Om anslag för en ny kollega vid Haparanda elementarläroverk.

(Forts.)

*Om anslag för
en ny kollega
vid Haparanda elemen-
tarläroverk.
(Forts.)*

nemligen gifvet, att om man tager saken så högtidligt, att man skulle vilja påstå, det hela det andliga kulturlivet i dessa nordliga bygder skulle lida väsentlig skada, om motionen afsloges, då hade man naturligtvis skjutit väsentligen öfver målet. Men nöjer man sig med den blygsamma uppgift, motionären uppställt såsom mål för motionen, då får saken ett annat utseende. Motionären säger nemligen: "det vore dock en väsentlig lättnad och lindring i dessa svårigheter, om Haparanda läroverk vore med lärarekrafter så utrustadt, att det åtminstone såsom ett på nedre afdelningen fullständigt kunde vara verksamt och begagnas, tvånget för gossen att ombyta läroverk och för hans målsmän att sända honom ytterligare 15 mil längre bort från hemmet alltså ej inträdde förr än vid inträdet i gymnasialafdelningen och sedan han uppnått åldern för denna afdelning." Nu torde det väl hända, att mången bland Herrarne, lika som jag sjelf ännu för ett par dagar sedan, icke har fullkomligt klart för sig, hvad som menas med ett fullständigt fem-klassigt elementarläroverk, dess organisation och det ändamål, som ett sådant läroverk är afsedt att fylla. Då jag ansett mig skyldig att i denna fråga uppträda, har jag äfven ansett mig böra inhemta närmare upplysningar om dessa förhållanden. Lärarestaten vid ett fullständigt fem-klassigt elementarläroverk består af en rektor med 3,500 kronor i lön och 5 kolleger med 1,500 kronor vardera. Kostnaden för hela läroverket uppgår således till 11,000 kronor. Hvad ändamålet med dessa läroverk beträffar, så lär det vara dubbelt, nemligen att bibringa lärjungarne ett tillräckligt mått allmän medborgerlig bildning för att de skola kunna fortsätta sina studier, dels vid annat fullständigt elementarläroverk, dels vid en del tillämpningsskolor. Kunskapsmättet i femte klassen lärer nemligen i allmänhet motsvara, hvad som meddelades i högsta klassen af de gamla s. k. trivialskolorna, och de lärjungar, hvilka genomgått femte klassen af ett lägre läroverk, äro berättigade att utan särskild pröfning fortsätta sina studier i sjetten klassen af ett fullständigt elementarläroverk.

För att nu i sammanhang härmed sätta Kammaren i tillfälle att bedöma, huruvida det tilläfventyrs må ligga någon humbug i den uppgift, som förekommer i motionen, att läroverket i Haparanda, trots sin hittills varande ofullständiga organisation eller sina svaga lärarekrafter, likväl förmått i det närmaste verka såsom fem-klassigt, tager jag mig friheten meddela Kammaren följande sifferuppgifter för de 5 sista åren. År 1873 afgingo 2 lärjungar med afgangsbetyg till sjetten klassen. Bland dem afslutade en sedermera sina studier till följd af fattigdom; men den andre tog redan 1877, således efter 4 års fortsatt kurs, maturitetsexamen med högsta betyg i skrifning bland de lärjungar, som då togo afgangsexamen i Luleå. År 1874 fingo trenne elever afgangsbetyg till sjetten klassen och inträdde i Luleå elementarläroverk. Af dessa undergingo redan år 1877 tvenne maturitetsexamen. År 1876 erhöilo tvenne elever dylika betyg, af hvilka den ene ingick vid Luleå läroverk, men den andre afbröt sina studier. Samma år fick en elev afgangsbetyg till femte klassen, men intogs i Hernösands läroverk i sjetten klassen. År 1877 erhöilo två elever afgangsbetyg

betyg till sjette klassen och intogos i denna klass vid läroverket i Umeå.

Häraf visar det sig således, att Haparanda läroverk, oaktadt de svaga lärarekrafter hvaröfver det har att föfoga, likväl i allmänhet på ett förtjenstfullt sätt fyllt sitt ändamål, då det åt sina alumner gifvit en sådan undervisning, att de kunnat fortsätta sina studier i högre läroverk, fastän de för inträdet der underkastats ytterligare prof. Under sådana förhållanden hemställer jag, om icke dessa aktningvärda bemödanden förtjena den lilla uppmuntran, hvarom här ifrågasättes, helst jag hoppas att inom kort frågan skall hafva kommit på den ståndpunkt, att behovet af att göra Haparanda läroverk till ett fullständigt fem-klassigt blifver allmänt erkändt. De nu varande kostnaderna för detta läroverk uppgå ärligen till 7,500 kronor, deraf till rektorn 3,000 kronor, med rätt till 500 kronors ålderstillägg efter tio års tienstgöring, samt till tre kolleger à 1,500 kronors aflöning, 4,500 kronor. Läggas härtill 1,500 kronors aflöning till en ny kollega, så ökas kostnaden till 9,000 kronor — ett belopp, som blott med 2,000 kronor understiger kostnaden för ett fem-klassigt läroverk.

Slutligen ber jag äfven att få erinra derom, att Riksdagen liksom gifvit på hand, att den samma vill bereda detta egendomliga läroverk tills vidare en fristående ställning. Ty redan vid 1873 års riksdag, då förslag till normalstat för elementarläroverken hos Riksdagen förelåg och Kongl. Maj:t i denna stat nedsatt kollegernes antal i Haparanda till 2, bibehöll dock Riksdagen lärareantalet vid detta läroverk oförändradt, med fästadt afseende just å de egendomliga förhållandena i denna ort med dess talrika finsk-talande befolkning och behovet att utbilda finsk-talande tjenstemän för rättsväsendet, religionsvården och administrationen. Riksdagen var då på god väg att uppfylla det länge närda önskningsmålet för Haparanda läroverk; och jag vore tacksam, om Riksdagen nu ville fortgå på denna väg.

Derest frågan icke redan hade varit afgjord i Första Kammaren, hade jag ämnat yrka punktens återförvisande till Utskottet. Men då ett sådant yrkande icke skulle hafva annan påföljd, än en inbjudning från Utskottet till Kammaren att fatta beslut i frågan, så måste jag nu yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionärens framställning.

Herr Pehr Nilsson i Vittjerf instämde med Herr Treffenberg.

Herr Hedin: Herr Talman! Efter den fullständiga, för att icke säga uttömmande, utredning af frågan, som den siste talaren gifvit, kan jag fatta mig kort. När jag således går att instämma med honom och anhålla om afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionen, så anser jag det icke otillständigt af mig, om jag riktar ett vädjande till representanterne från landets södra delar, der det finnes elementarläroverk, stora och små, fullständiga och ofullständiga, vid nästan hvarje jernvägsknut, snart sagdt i hvar vrå, huruvida det kan vara biligt att afslå den begäran som nu föreligger, då

*Om anslag
för en ny
kollega vid
Haparanda
elementarläro-
verk.
(Forts.)*

det gäller att komma till hjälp en befolkning, som till en del bor på 40 mils afstånd från närmaste läroverk.

Utskottet har för sitt afstyrkande anfört ett formelt skäl och ett sakskaäl. Det formella skälet är, att Kongl. Maj:t icke funnit anledning till Riksdagen aflåta proposition i ämnet. Icke dess mindre har Stats-Utskottet i ett den 18 dennes dateradt utlåtande, med anledning af enskild motionärs framställning, tillstyrkt Riksdagen att med afvikelse från en af Kongl. Maj:t framlagd och af Riksdagen gillad arbetsplan för fortsättande af statens jernvägsbyggnader i Norrland, höja det af Kongl. Maj:t i år äskade anslaget till berörda byggnader med en million kronor, hvilken tillökning, sedan Herr Statsrådet och Chefen för civildepartementet lifligt förordad bifall dertill, äfven blifvit af Riksdagen bifallen.

Om jag hade den äran att för närvarande se Herr Chefen för ecklesiastik-departementet här i Kammaren, skulle jag drista mig att till honom rigta en vördsam förfrågan, om han icke skulle finna lämpligt att lemna ett lika understöd åt den enskilda motion, som här är i fråga och som Stats-Utskottet afstyrkt. Jag har påpekat detta förhållande i Stats-Utskottets tillstyrkande af en enskild motionärs framställning om ett anslag å en million kronor och dess afstyrkande af bifall till den nu ifrågavarande motionen, icke för att bereda mig nöjet att mot Stats-Utskottet rigta en anmärkning om sjelfmotsägelse — ty, i sjelfva principen med Stats-Utskottet ense, medgifver jag gerna, att tillämpningen kan vara underkastad tillfälligheter, att meningarna kunna vara delade om de fall, då undantag må anses berättigade, att Stats-Utskottet naturligtvis har full rätt att sjelf bedöma omständigheterna — men jag har erinrat om detta derföre, att jag på denna grund tror mig kunna hemställa till Stats-Utskottets ledamöter, att de medgifva, att Kammaren ju omöjligen kan såsom absolut afgörande erkänna ett rent formelt skäl, som på ett så vacklande sätt tillämpas af Utskottet. Och jag tillåter mig äfven hemställa till Utskottet, om icke, då vi röstat för dess förslag om den omtalade miljonen, Utskottet skulle vilja träda på vår sida i fråga om det lilla anslaget till Haparanda läroverk.

Nu från det formella till det materiella skälet. Detta lyder så, att, äfven om motionen bifölles, »elementarläroverkets i Haparanda organisation icke blefve fullständig såsom femklassigt läroverk, och alltså fördelen deraf torde blifva ganska oväsentlig». Jag kan icke dela Stats-Utskottets farhåga i detta fall, och jag skall angifva skälen derför i största möjliga korthet.

Haparanda läroverk, ursprungligen två-klassigt, fick genom 1833 års interimstat en tredje lärare, icke derföre att läroverket skulle fungera såsom tre-klassigt, utan med afseende på de särskilda egendomliga förhållanden som råda i den ort, der detta läroverk är beläget. Tillökningen af lärarekrafterna beviljades nemligen med afseende å den derstädes erforderliga undervisningen på finska språket, icke för att flere klasser än förut skulle inrättas. Det lärer detta läroverks styresmän och lärare till heder och utmärkelse, att de ej in-skränkte sig till att begagna sig af denna tillökning i lärarekrafter blott

för det särskilda ändamål som föranlett tillökningen, utan använde den så, att läroverket inom kort tid kom att fungera såsom tre-klassigt. Detta styrelsens och lärarnes nitiska bemödande vann också ett välförtjent erkännande, då 1858 års riksdag i enlighet med Kongl. Maj:ts proposition beslöt att öka lärareantalet vid Haparanda läroverk till fyra, en rektor och tre kolleger. Icke heller då var meningen, att det skulle blifva mera än tre-klassigt, utan äfven denna tillökning i lärareantalet gafs med afseende på samma förhållanden, som föranledde att år 1833 det då varande två-klassiga läroverket fick en lärare mera än som fanns vid öfriga tvåklassiga läroverk.

Men följden blef densamma som genom tillökningen i lärarekrafterna efter 1833 års interimstat, nemligen den att lärarne vid Haparanda elementarläroverk gjorde läroverket till fyra-klassigt — det kallas i statskalendern för tre-klassigt, men är i sjelfva verket fyra-klassigt. Men icke nog härmed, utan, såsom en föregående talare anført, läroverket har äfven under en följd af år fungerat såsom fem-klassigt läroverk, hvarigenom det kunnat skicka elever med afgångsbetyg till sjetten klassen vid högre elementarläroverk och detta ehuru läroverket i Haparanda har två lärare mindre än ett femklassigt läroverk och ehuru en af lärarne är tillsatt uteslutande med hänsyn till nödvändigheten att på finska språket undervisa en del af lärjungarne. När så mycket kan utträttas med de nu varande otillräckliga lärarekrafterna, synes det mig vara klart, att, om den ifrågasatta tillökningen, ehuru den icke höjer lärareantalet till det för ett fem-klassigt läroverk normala, nu skulle medgifvas, Stats-Utskottets farhågor, att läroverket icke skulle kunna fylla sin uppgift såsom fem-klassigt och att fördelen af tillökningen skulle blifva ganska oväsentlig, i sjelfva verket icke äro grundade.

Till det anförda skall jag be att få lägga den erinran, att Haparanda läroverk, fyra-klassigt såsom det faktiskt är, i sjelfva verket intager en undantagsställning inom vårt läroverkssystem. Såsom Kammarern erinrade sig, beslöt 1873 års Riksdag i enlighet med Kongl. Maj:ts proposition, att de två-klassiga läroverken skulle indragas. Från det ögonblicket skulle vi således blott hafva tre-klassiga, femklassiga och fullständiga läroverk. Vidare beslöt Riksdagen äfven i enlighet med Kongl. Maj:ts proposition, att vid de tre-klassiga och fem-klassiga läroverken skulle anordnas kursafslutning. Äfven här ser man tydligt utpräglat det system, som Riksdagen velat införa för våra läroverk. Inom detta system utgör Haparanda läroverk ett undantag. Detta undantagsförhållande upphäfvades faktiskt genom den ringa tillökning i lärarekrafter, som af en enskild motionär nu blifvit ifrågasatt.

Härtill kommer ännu en omständighet. Nyss nämnda Riksdag afböjde med mycken värme och i min tanke mycket välbetänkt det förslag, som då framkom, jag vill ej säga från Kongl. Maj:ts, utan från d. v. ecklesiastikministern, att beröfva Haparanda läroverk en af det dåvarande lärareantalet. Riksdagens kraftiga afböjande af detta, på inga anförda grunder stödda förslag, såsom det framgår af Riksdagens skrifvelse i läroverksfrågan vid 1873 års riksdag, hade det temligen tydligt uttalade syftet att vid Haparanda läroverk icke blott tillgodose undervisningen på finska språket för de finstalande eleverna, utan äfven bidra i någon mån till att genom undervisning i finska språ-

*Om onslag
för en ny
kollega vid
Haparanda
elementarläro-
verk.
(Forts.)*

*Om anslag
för en ny
kollega vid
Haparanda
elementarläro-
verk.
(Forts.)*

ket grundläggas hos dem, som vilja egna sig åt statens och kyrkans tjänst bland den finsktalande befolkningen, en om icke vetenskaplig dock grundligare kännedom i det finska språket än den de kunna i de torftiga hemmen förvärfva. Detta syfte skulle man gifva ett ytterligare stöd genom att bifalla motionärens förslag.

Jag ber att, till hvad en föregående talare erinrat om förhållandena i den höga norden, få lägga blott den betraktelsen, att det skulle vara betänkligt, måhända vådligt, om den böjelsen och vanan skulle uppkomma hos den finsktalande befolkningen i nordligaste delen af vårt land, att skicka sina söner att söka undervisning vid läroverk å andra sidan Bottenhafvet, läroverk, som icke blott äro finska, utan möjligen äfven fennomanska. Hvad det ordet innebär, torde jag här icke behöfva förklara.

Jag anhåller om afslag å Utskottets framställning och bifall till motionärens förslag.

Häruti förenade sig Herr *Bäckström*.

I anseende till den långt framskridna tiden, och då ytterligare många ledamöter begärt ordet för att yttra sig öfver den förevarande frågan, uppsköts den vidare öfverläggningen till kl. 7 e. m., då detta sammanträde, enligt utfärdadt anslag, komme att fortsättas; och åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.